

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST
a
EKONOMICKÁ KOMISE MIMOPRODUKČNÍCH FUNKCÍ LES A
ODBORNÁ SKUPINA LESNICKÉ EKONOMIKY A POLITIKY

za finanční podpory a pod záštitou
MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ

Újmy a náhrady za omezení hospodaření v lesích

SBORNÍK REFERÁTŮ

Dům ČS VTS Novotného lávka Praha
15. listopadu 2004

*Odborný garant: Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.
Fakulta lesnická a environmentální ČZU Praha
tel.: 224 383 705, mobil: 723 113 637, e-mail: sisak@lf.czu.cz*

*Organizační garant: Ing. Pavel Kyzlík
tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 22082384, mobil: 603 163 409 e-mail: cesles@cesles.cz*

*Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221082 384, fax: 222 222 155
mobil: 732 549 727, e-mail: cesles@cesles.cz*

Seminář je zaměřen na problematiku současného stavu a směrů řešení problematiky vyjadřování újm a náhrady za omezení hospodaření v lesích v důsledku požadavků společnosti na les a plnění jeho mimoprodukčních funkcí. Jedná se ekonomické dopady na vlastníky, nájemce a správce lesa.

Zohledněna je rovněž problematika náhrad za omezení hospodaření v rámci území NATURA 2000.

*Vydala Česká lesnická společnost
v nakladatelství a vydavatelství
Lesnická práce, s.r.o.
Kostelec nad Černými lesy*

Publikace neprošla jazykovou úpravou

© Česká lesnická společnost

ISBN 80-02-01618-1

Obsah

Vztah produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa, nutnost a problémy jejich zajištění v tržním hospodářství Prof. Ing. L. Šišák, CSc., LEF ČZU Praha	4
Problematika újmy a náhrady za omezení lesního hospodářství v důsledku požadavků na intenzifikaci přírodoochranné funkce lesa Ing. V. Hynek, CSc., MŽP ČR Praha	10
Problematika újmy a náhrady za omezení lesního hospodářství v důsledku požadavků společnosti Dr. Ing. M. Kubů, MZe ČR Praha	13
Přehled zákonných norem, z kterých vznikají povinnosti omezení a náhrad Bc. F. Dvořák, MěÚ Černošice	15
Lesopolitická úvaha o úhradách za omezení lesního hospodářství a službách tohoto odvětví ve veřejném zájmu, aneb je funkční integrace lesnického odvětví pořád jen jemu cizí vizí? Ing. V. Krečmer, NLK Praha	18
Problémy vyjadřování újmy a náhrady za omezení hospodaření v rámci území NATURA 2000 Doc. Ing. J. Jílková, CSc., Ing. J. Moravec VŠE Praha, Institut pro ekonomickou a ekologickou politiku	23
Ekonomické dopady na soukromé a obecní majetky z omezení hospodaření v lesích v důsledku požadavků společnosti Ing. J. Svoboda, LD Příbram	25
Vliv omezení hospodaření v lesích na LČR s.p. v důsledku požadavků společnosti na mimoprodukční využití lesa RNDr. J. Stonawski, LČR, s.p. Hradec Králové	28
Přehled právních předpisů v souvislosti s hospodařením v lesích Barbora Makovská, studentka Právnické fakulty UK Praha	32

Vztah produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa, nutnost a problémy jejich zajištění v tržním hospodářství

Luděk Šišák

Obecně je v českém prostředí, ale i v zahraničí, chápán les jako polyfunkční objekt a lesní hospodářství jako činnost zajišťující polyfunkční působení lesa na bázi dohod, kompromisů, konsensu, vtělených do právních norem, které mají prosazovat žádoucí stav v praktické činnosti člověka na daném území a v daném čase.

Les se všemi svými společenskými funkcemi produkčními a mimoprodukčními představuje jak objekt soukromého, tak veřejného zájmu. Veřejný zájem by měl být zajišťován ve všech formách vlastnictví lesa. Ve veřejném zájmu je trvale udržitelné zacházení s lesem a využívání všech jeho společenských funkcí. Při požadavcích na intenzifikaci plnění jednotlivých společenských funkcí lesa však může docházet k omezení až odnětí jiných společenských funkcí lesa na daném místě a v daném čase.

Plnění některých společenských funkcí lesa může tedy být rozhodnutími příslušných orgánů posilováno, zvyšováno, plnění jiných společenských funkcí lesa však naopak snižováno, zmenšováno. Rozhodování o tom, jakým způsobem a pro jaké cíle a účely bude les v rámci společnosti na daném místě a v daném čase využíván, je velmi složitým a odpovědným komplexním vícekritériálním procesem. Při rozhodování o cílech a účelech využití lesa v rámci společnosti je nutno vidět les v celém komplexu jeho společenských funkcí.

Požadavky na intenzifikaci vybraných mimoprodukčních funkcí lesa na daném místě a v daném čase podle potřeb a požadavků společnosti (či jejich částí) však navíc mnohdy znamenají vyšší, než běžné omezení dřevoprodukční funkce lesa pro společnost a vlastníka, nájemce či správce lesa z pohledu tržních, sociálně-ekonomických vztahů. Za běžná omezení hospodaření v lesích lze považovat v podstatě základní ustanovení lesního zákona č. 289/1995 s předpisy souvisejícími, které působí za účelem posílení, stabilizace a trvalosti lesního ekosystému vzhledem k dřevoprodukční funkci lesa.

V souvislosti s tržním prostředím však i některá ustanovení uvedené lesnické legislativy, pokud nejsou uplatněna obdobně v jiných zemích v rámci globálního trhu, ekonomicky omezují naše tržní subjekty, zhoršují konkurenceschopnost produkce dříví u nás a využití jeho pozitivního sociálně-ekonomického a environmentálního potenciálu v naší společnosti.

Omezení a likvidace dřevoprodukční funkce lesa znamenají mnohdy zhoršení ekonomické efektivity, vznik produkčních ztrát, vícenákladů, mimořádných nákladů a ušlého zisku. V takovém případě je nutno, aby byly vznikající újmy a škody pro společnost, vlastníky, správce či nájemce lesa kalkulovány a hrazeny. Ale i v případě, kdy by újmy nebyly hrazeny (zejména v rámci společenském), měly by být kalkulovány, aby bylo známo pro účely rozhodování o alokaci zdrojů (včetně funkcí lesa) jaká je tržní, sociálně-ekonomická, hospodářská cena uvedených intenzifikačních opatření.

Funkce lesa jako funkce společenské

Les je složitým objektem, jehož působení je v rámci společnosti mnohostranné. Soustava funkcí lesa se stále vyvíjí v souladu s vývojem společenských potřeb, společenské poptávky. Společenské potřeby a míra jejich uspokojování jsou podmínkou existence společenských funkcí lesa (viz schéma).

Potřeby
společnosti

Uspokojování potřeb

Společenské funkce

→

→

Potřeby společnosti, míra jejich uspokojování a funkce, které je uspokojují, jsou různé v čase i v místě, souvisejí s ekonomickou a sociální úrovní společnosti, s její kulturou, tradicemi, zvyklostmi a zvláštnostmi života. V různých oblastech a čase, u různých národů a skupin obyvatelstva, má les, byť i stejného technického, fyzikálního a biologického charakteru, různé užité hodnoty a tyto hodnoty mají jiný významový společenský stupeň, a tedy jinou společenskou hodnotu. Společenská významnost, hodnota, společenských funkcí reflektuje míru uspokojování měnících se společenských potřeb, poptávky v čase a místě.

Funkce lesa tvoří složitý společenský, tj. sociálně-ekonomický, systém odrážející složitost objektu lesa. Jsou v jednotlivých pracích různě diskutovány a chápány co do obsahu, formy a struktury. Při bližším zkoumání charakteru mnoha uváděných systémů funkcí lesa je zřejmé, že jejich struktura není zatím dostatečně ustálena a je tvořena vždy s ohledem na určité cíle a účely.

V úvahu je v daném případě nutno brát pouze komplexní funkce lesa, které uspokojují současné aktivně vyžadované a vyhledávané potřeby společnosti (existuje po nich poptávka) a které jsou přitom svým způsobem pocítovány jako omezené, tj. deficitní či na hranici deficitu. V podstatě můžeme vylišit podle sociálně ekonomického obsahu konečných dopadů funkcí lesa na společnost dvě základní skupiny bloků funkcí lesa. Jsou to jednak funkce produkční, někdy zvané výrobní či tržní, internality a jednak funkce mimoprodukční, nevýrobní, zprostředkovaně tržní a netržní, pozitivní externality lesa.

Společenské funkce nejsou ze sociálně-ekonomického hlediska jednotné, diferencují se podle sociálně-ekonomické oblasti, ve které funkce uspokojují společenské potřeby:

➤ tržní, produkční, výrobní, internality

- dřevoprodukční
- zvěř
- ostatní

➤ netržní, mimoprodukční, nevýrobní, externality

- se zprostředkovaným dopadem na trh
  - nedřevoprodukční (lesní plodiny)
  - půdoochranné (eroze půdy, depozice erodované půdy)
  - hydričné (maximální a minimální průtoky, kvalita vody ve vodních zdrojích)
  - vzduchoochranné (vliv na kvalitu vzduchu, klima, vázání CO₂, NO_x)
- bez tržního dopadu
  - zdravotně-hygienické (rekreační a zdravotní)
  - kulturně-naučné (přírodoochranné, výchovné, vědecké, institucionální).

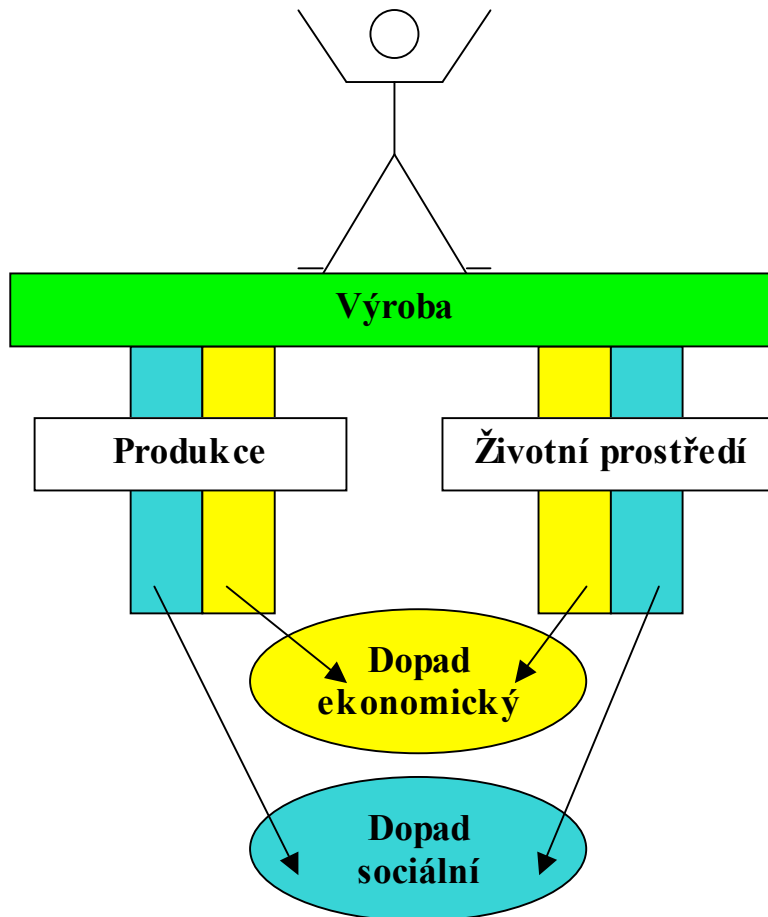
Vztah produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa

Při zdůrazňování významu mimoprodukčních funkcí lesa se často uvádí, že les poskytuje nezbytné podmínky pro náš život, pro naši vlastní existenci, že mimoprodukční funkce lesa jsou životně důležité, že les poskytuje ve svých mimoprodukčních funkcích zachovně životní potřeby, atd. Ze všech takových tvrzení plyne, že zásadními funkcemi lesa pro život člověka a podmínkou jeho existence by měly být tzv. mimoprodukční funkce lesa, zatímco produkční funkce lesa, by v této souvislosti měly mít podstatně menší význam pro život, s mimoprodukčními funkcemi až mnohdy nesrovnatelně nepatrný.

O uvedené hypotézy hodnocení významnosti daných funkcí lesa se často opírá požadavek na omezení hospodaření v lesích a redukci jejich produkčního, hospodářského využití. To velkou měrou negativně ovlivňuje ekonomickou efektivnost produkčních funkcí lesa, zhoršuje jejich konkurenční schopnost v tržním prostředí ve srovnání s jinými lesy a lesními hospodářstvími, kde takové požadavky nejsou v tak velké míře a intenzitě prosazovány. Kromě toho se zhoršuje ekonomická efektivnost produkce ekologických a trvale obnovitelných lesních surovin a primárních materiálů ve srovnání s neekologickými a neobnovitelnými surovinami a prvotními materiály, užívanými ve výrobě.

Naskýtá se otázka, zda je možno paušálně chápat mimoprodukční funkce lesa jako životně důležité a na druhé straně produkční funkce lesa jako ne životně důležité. Při takových úvahách je

totiž nutno si uvědomit, že lidská společnost, je svou existencí postavena na výrobě. Bez výroby společnost přestane existovat, zahyne. Výroba je jednota na jedné straně přeměny látek a energií – tedy produkčních vztahů, produkce, produkčních funkcí a internalit a na druhé straně výměny látek a energií mezi člověkem a přírodou – tedy ekologických, v daném smyslu spíše environmentálních vztahů, ekologie a mimoprodukčních funkcí.

V zásadě se jedná o jednotu a střet dvou v tomto smyslu řádově si rovnocenných protikladů (dvou stránek), tj. produkčních (tržních) funkcí a environmentálních (netržních, příp. zprostředkovaně tržních) funkcí. Tedy obě tyto stránky, oba bloky funkcí společnost pro svou existenci na řádově stejné úrovni, v tomto smyslu rovnocenně, nutně potřebuje (viz obrázek).

V případě produkčních funkcí lesa je třeba ve srovnání s environmentálními funkcemi brát v úvahu rovněž fakt, že sama produkční funkce má výrazné pozitivní významy environmentální, protože poskytuje obnovitelnou a ekologickou surovinu (která je při výrobě, zpracování, využívání a likvidaci podstatně příznivější životnímu prostředí než jiné suroviny). Navíc využívání dané suroviny působí pozitivně na vázání uhlíku a přispívá tak ke zmírňování negativního skleníkového efektu. Společností využívaná dřevoprodukční funkce lesa tak podmiňuje v daném případě ryze environmentální funkci vázání CO₂.

Produkce pocházející z přírodních zdrojů je tedy zřejmě rovněž životně důležitá potřeba a je intenzivně poptávána společností. Nemá rozměr jen ekonomický, ale stejně tak sociální. Zabezpečuje velmi vzácný statek, kterým je práce, pracovní příležitost, pracovní místo, hmotné prostředky pro obživu člověka. Navíc má však produkční funkce rovněž velmi významný rozměr ekologický (environmentální), který musí být brán při jejím případném omezování v úvahu.

Členění funkcí lesa na v zásadě dva bloky – produkční (tržní) a mimoprodukční (netržní) není umělé a překonané, ale naopak je to členění přirozené a objektivní. Uvedenou rovnocennost

daných bloků funkcí bychom neměli neúměrně mechanisticky zjednodušovat ze společenského sociálněekonomického hlediska na „aritmetickou rovnost“.

Újmy za omezení hospodaření v lesích

Bude-li produkční, tj. tržní využití lesa omezeno či likvidováno, bude to mít dvojitý sociálně-ekonomický dopad ve společnosti – jednak celospolečenský, jednak soukromovlastnický:

1. Z pohledu celospolečenského může dojít ke snížení sociálně-ekonomické hospodářské efektivity, pak bude nutno zabezpečit objem příslušných finančních prostředků jinak, tzn. zřízením stejného počtu ekonomicky adekvátních pracovních míst, zajištěním obdobného množství finančních prostředků na reprodukci infrastruktury jako dříve a pokud se toto nepodaří zajistit, pak vyplatit adekvátní finanční náhradu, tj. odškodnění té části populace, která byla společností, veřejností, de facto formou úředního, administrativního rozhodnutí, takto postižena. Nejde tedy jen o odškodnění konkrétně postižených vlastníků environmentálních zdrojů, ale všech postižených, tj. včetně zaměstnanců a populace, která měla k dispozici finanční prostředky z produkční, tj. výrobní činnosti (např. včetně dodavatelů výrobních prostředků pro danou činnost, dodavatelů spotřebních předmětů a příslušných daňových odvodů). Daná újma se v podstatě rovná objemu produkce (tržeb) dříví, k jehož omezení došlo, redukováním případně o záporný hospodářský výsledek na dané lokalitě. To vše by mělo být v souvislosti s daným problémem jednoznačně a transparentně vyjádřeno a zajištěno, pokud chce naše společnost být součástí tržní ekonomiky.
2. Z pohledu části společnosti, tj. vlastníků lesa, nájemců a správců lesa může dojít ke snížení ekonomické efektivity jejich podnikání, jejich majetku. Taková újma je užší, a nižší, než společenská újma výše uvedená. Těmto subjektům by měla být hrazena, pokud chceme udržet jejich konkurenceschopnost v tržním prostředí. Do určité míry jsou již některé újmy zohledňovány, avšak pouze částečně a netransparentně v rámci dotací a daňových úlev. Je nanejvýše nutno, aby náhrady za újmy byly jednoznačně odděleny od dotací a vyjadřovány zvlášť. Významně by to prospělo k vyšší úrovni rozhodování o alokaci zdrojů a zprůhlednění financování lesního hospodářství nejen pro nás v rámci ČR, ale zejména navenek v rámci EU.

Ve světě roste poměrně rychle vysoce efektivní produkce dřeva dodávaného z porostů pěstovaných plantážním komerčním způsobem, hnojených, chráněných, vhodných pro zcela mechanizované technologie, využívajících vyšlechtěných odrůd, sobmýtím několika let či několika málo desítek let, a to ať již na plochách přeměněných stávajících lesů, nebo na plochách bývalé zemědělské půdy, a to nejen v rozvojových zemích (např. Chile), ale i ve vyspělých zemích (např. Nový Zéland, ale i USA a Francie). Takové dříví je kvalitní a ovšem poměrně velmi levné. Jedná se v podstatě o do značné míry monofunkční lesy. Je otázkou, co s tímto přístupem provede certifikace, ale i takové hospodaření lze ve světovém rámci považovat za trvale udržitelné, srovnatelné se zemědělským obhospodařováním půdy. Potom bude naše polyfunkční lesní hospodářství čelit dalším velkým ekonomickým problémům – globalizace postupuje! Obhospodařování lesa bude muset být financováno do té míry, do jaké je dřevoprodukční funkce lesa omezována po všech stránkách plněním mimoprodukčních funkcí lesa na daném území a v daném čase.

Nesmíme zapomínat na stále se rozšiřující výměru tzv. energetických lesů o několikaletém obmýtí na nelesních půdách, finančně velmi významně podporovaných z environmentálních (ekologických) důvodů jak z příslušných domácích, tak mezinárodních (EU) veřejných fondů – výrazně se podporuje produkce a využití vysoce environmentálně příznivých obnovitelných zdrojů oproti neobnovitelným fosilním zdrojům, a snižování emisí CO₂. Finančně je podporován stále více i sortiment dříví určený k produkci energie.

V ČR je ve vypěstovaných porostech k obnovní těžbě k dispozici stále ještě především jehličnaté dříví – obecně u nás, ale i ve světě daleko rentabilnější a žádanější, než listnaté, což přispívá k nižší úrovni nákladů a lepšímu zpeněžení. Navíc zde existuje poměrně významný polštář v úrovni kurzů, mezd a platů, mezi ČR a vyspělejšími zeměmi EU a světa. V těchto aspektech lze vidět stále ještě ekonomické výhody sektoru LH v ČR oproti vyspělejšími zemím i za současných subjektivních výrobních poměrů v sektoru LH ČR, tj. používaných technologií, způsobu našeho hospodaření v lesích a organizace celého sektoru.

Jestliže se však efektivnost našeho lesního hospodářství výrazně nezvýší v několika příštích letech, tj. nesníží se vysoká jednotková pracnost, neúměrné celkové režie v sektoru a zatížení hospodaření v lesích požadavky, činnostmi a náklady, které s vlastní tržní produkcí (s produkční funkcí lesa procházející trhem) nemají ve skutečnosti nic společného, pak se dále podstatně zúží prostor pro hrazení činností mimoprodukčních funkcí lesa, požadovaných některými hlasitými členy společnosti, z ekonomického výsledku funkce produkční.

Na druhé straně je třeba říci, že u nás samozřejmě existuje podpora lesního hospodářství z veřejných zdrojů (nejen v oblasti dotační, náhrad a služeb, ale i daňové, aj.), obdobně jako i v jiných zemích. Je však nutno dát úroveň těchto finančních podpor do souvislosti s mírou omezení vlastníků při produkci dřeva, ať již jde o zastoupení dřevin, obmýtní dobu, umístění a velikost obnovních prvků, používanou techniku a technologie, úroveň výše těžeb, apod., v různých zemích. Ve světě za současné situace roste tlak na to, aby podpory byly udělovány především v souvislosti s plněním veřejného zájmu zejména na mimoprodukční funkce a služby lesa a lesního hospodářství, a v případě vlastní produkční, tržní funkce, pak na její environmentální význam.

V souvislosti s financováním služeb lesního hospodářství z veřejných zdrojů musí být zajištěna kalkulace jeho efektivnosti na celostátní, případně regionální úrovni, a to podle jednotného systému. Za tím účelem je nutno sledovat v rámci ČR:

- přímo vynaložené finanční prostředky na jednotlivé programy a podprogramy,
- náklady na realizaci daných programů a podprogramů (úplné administrativní náklady včetně kontrolní činnosti),
- míru spolufinancování ze strany vlastníků, nájemců a správců lesa (v relativním nebo absolutním vyjádření jimi vložených finančních prostředků na úrovni výrobních nákladů),
- výstupy dosažené s danými vloženými finančními prostředky v technických jednotkách,
- výstupy v hodnotovém vyjádření, a to všech funkcí lesa, kterých se dané opatření týká.

Je nutno:

- zajistit v maximálně možné míře jednotný systém financování provázaný vzájemně s ministerstvy a dalšími zdroji financování lesnických činností v rámci ČR,
- zjednodušit administrativu financování pro malé rozsahy činností a drobné vlastníky lesa,
- zvýšit dostupnost orgánů realizujících proces financování vlastníků lesa, tj. přiblížit je místně k vlastníkům,
- zvýšit kvalifikaci pracovníků příslušných orgánů tak, aby měli lesnické vzdělání, a aby činnostem v LH, které jsou jejich prostřednictvím financovány, rozuměli.

Finanční prostředky sledovat odděleně podle jejich rozdílné sociálně-ekonomické podstaty na:

- vlastní příspěvky, které mají motivační účinek,
- kompenzace za újmy způsobené omezením hospodaření v důsledku požadavků společnosti,
- nákup prací a služeb společenskými orgány a organizacemi pro potřeby intenzifikace netržních společenských funkcí lesů a lesního hospodářství.

Pokud hovoříme konkrétně o újmách a jejich náhradách, v úvahu mohou přicházet zejména následující druhy újmy a škody pro subjekty existující v rámci trhu u nás:

- Ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýtní
- Ztráta příjmů z vynuceného ponechání spontánním procesům (odnětí produkční funkce)
- Ztráta příjmů z vynuceného ponechání ležícího dříví po těžbě v porostu
- Ztráta příjmů z vynucené záměny dřevinné skladby při obnově lesního porostu, přeměně a převodu
- Ztráta příjmů ze sníženého zakmenění (odnětí produkční funkce lesa)
- Ztráta příjmů z odsunutí těžeb v rámci daného roku (obvykle mezi ročními obdobími), ztráta z nerealizovaného obchodního případu

- Vícenáklady na zajištěnou kulturu
- Zvýšené režijní (organizačně-administrativní) náklady
- Specifické vícenáklady a mimořádné náklady.

Uvedené ekonomické ztráty by měly být hrazeny, pokud chceme zajistit běžné fungování daných subjektů v rámci tržního a ne rozpočtového společenského mechanismu v ČR.

Literatura

Šišák, L.: *Způsoby ekonomického hodnocení procesů převodu lesů na lesy přírodě blízké*, s. 15 - 24. *Sborník semináře „Vybrané problémy ochrany přírody a krajiny s ohledem na Český kras. Správa CHKO Český kras a ČAZV Komise pro mimoprodukční funkce lesa, Karlštejn, prosinec 1999*, s. 64.

Šišák, L.: *Vliv mimoprodukčních funkcí lesa na ekonomickou efektivnost lesního hospodářství*, s. 43-48. In: *Sborník z celostátní konference „Krajina, les a lesní hospodářství“*. I.díl. Výzkumné záměry LF ČZU v Praze 2000. Kostelec nad Černými lesy 22. a 23. ledna 2001. Česká zemědělská univerzita v Praze, lesnická fakulta, *Lesnická práce, s.r.o.*, 2001, s. 241.

Šišák, L.: *Společenský sociálně-ekonomický význam dřevoprodukční funkce lesa v ČR*, s. 181-190. In: *Tvorba a meranie hodnoty lesa 2001. Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou. Technická univerzita vo Zvolene, Univerzitná vedeckotechnická spoločnosť. Zvolen, 13.9.2001*, s. 210.

Šišák, L. – Hes, P. – Jarský, V.: *Posouzení významu nedřevní produkce lesa v České republice. Závěrečná zpráva. Rozvojový projekt FR VŠ č. 0942/1999. Lesnická fakulta ČZU v Praze, 1999*, s. 32.

Šišák, L. - Podrázský, V. - Pulkrab, K. – Remeš, J. – Ulbrichová, I.: *Ekologická a ekonomická kritéria pro rozhodování o ponechání lesů ve zvláště chráněných územích spontánním procesům včetně posouzení rizik a ekonomických aspektů. Program Biosféra VaV/610/1/99 Výzkum a management lesních ekosystémů ve zvláště chráněných územích ČR. Pro MŽP, Správa chráněných krajinných oblastí ČR. Lesnická fakulta ČZU v Praze, 2000*, s. 124.

Šišák, L. - Pulkrab, K. – Roček, I., - Kovář, P. – Podrázský, V., Krečmer, V., Švihla, V. – Šach, F.: *Peněžní hodnocení sociálně-ekonomického významu základních mimoprodukčních služeb lesa v České republice. Projekt NAZV č. EP9219/99. Závěrečná zpráva. Lesnická fakulta ČZU v Praze, 2001*, s. 99.

Šišák, L. – Šach, F. – Kupčák, V.: *„Vyjádření společenské efektivnosti existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice“*. Projekt NAZV č. QF 3233. Periodická zpráva. Fakulta lesnická a environmentální ČZU v Praze, 2003, s. 77.

Příspěvek byl zpracován na základě řešení projektu NAZV č. QF 3233 „Vyjádření společenské efektivnosti existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice“.

Adresa autora:

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

FLE, ČZU Praha 6, Kamýčká ul.

tel.: 224 383 705, mobil: 723 113 637

e-mail: sisak@lf.czu.cz

Problematika újmy a náhrady za omezení lesního hospodářství v důsledku požadavků na intenzifikaci přírodoochranné funkce lesa

Lenka Vokasová
Vladimír Hynek

Náhrada újmy za ztížení zemědělského a lesního hospodaření byla uzákoněna novelou zákona

č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), a to v § 58. Tento paragraf stanoví, že náhrada náleží (kromě jiného) vlastníku nebo nájemci lesního pozemku, přednostně vlastníku.

Lesním pozemkem se rozumí „pozemky určené k plnění funkcí lesa“ podle § 3 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích. Předmětem náhrady je běžné obhospodařování lesních pozemků v souladu s § 2 lesního zákona. Náhrada újmy se neposkytuje za omezení mysliveckého práva. Termín „újma“ není třeba v připravované vyhlášce definovat, neboť její obsah a obsah náhrady za ni vyplývá z § 58.

Náhrada újmy se vždy poskytne za daný kalendářní rok, maximální výši náhrady stanovuje § 58 odst. 6. Veškeré dotace, příspěvky a kompenzace poskytnuté na stejný pozemek a účel snižují velikost poskytnuté náhrady podle § 58 zákona. Vyplývá-li omezení činnosti, na jehož základě je na daný pozemek náhrada požadována, zároveň z jiného právního předpisu, nárok na náhradu podle § 58 nevznikne.

Podle § 58 odst. 7 se náhrada újmy neposkytne za omezení vyplývající z opatření uložených v důsledku nesplnění povinností stanovených tímto zákonem nebo jeho prováděcími předpisy.

Hrazení omezení

V § 58 zákona se hovoří o omezeních vyplývajících z části třetí až páté tohoto zákona včetně jeho prováděcích právních předpisů nebo rozhodnutí vydaných na jeho základě, a dále pak o omezeních vyplývajících z rozhodnutí, závazného stanoviska nebo souhlasu vydaných podle tohoto zákona.

Nárok na náhradu musí být předložen nejpozději do tří měsíců od skončení kalendářního roku, v němž újma vznikla nebo trvala, a to příslušnému orgánu ochrany přírody jmenovanému v § 58 odst. 4. Nárok musí být uplatněn písemně.

Prokazování nároků je podle § 58 odst. 3 na straně žadatele, který má nárok na náhradu a jeho výši prokázat podklady a doklady potřebnými k posouzení nároku.

Zmocnění k vydání příslušné vyhlášky je uvedeno v § 58 odstavci 6 zákona. Podle něj má MŽP ve spolupráci s ministerstvem zemědělství (MZe) stanovit prováděcím právním předpisem podmínky poskytování finanční náhrady, vzor uplatnění nároku, jeho náležitosti a způsob určení výše náhrady v případech, kdy není stanoven zvláštním právním předpisem. Zde se odkazuje jmenovitě na vyhlášku č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

Výše zmíněná vyhláška byla ovšem vystavěna na principu produkčního lesnictví (viz zákon č. 289/1995 Sb., o lesích), než jaký zakotvuje tento zákon. Použití vyhlášky č. 55/1999 Sb. je proto je třeba pečlivě zvažovat. Aplikace této vyhlášky nesmí jít proti dikci zákona č. 114/1992 Sb., (např. není možné jednorázové vyplacení náhrady, náhrada se vyplácí za každý jednotlivý kalendářní rok).

K účelu přípravy této vyhlášky byla mezi resorty MŽP a MZe ustavena pracovní skupina, do které bylo za každou stranu jmenováno šest zástupců. Účastní se jí jak zástupci hospodařících subjektů, které stojí v roli budoucích žadatelů o náhradu, tak odborníci na ochranu lesních ekosystémů. Tato skupina se poprvé sešla 22. července 2004, naposledy prozatím 19. října 2004. Vyšla z pracovního materiálu připraveného MŽP, který se pokusil o specifikaci základních případů, které mohou z hlediska omezení z tohoto zákona nastat. Tyto případy byly rozšířeny na základě materiálu předloženého zástupcem SVOL, ve kterém vlastníci lesů představili svůj pohled na náhradu různých typů újmy. Dále se pracovní skupina zabývala možností vypočítat náhradu takto specifikovaných újem podle zmíněné vyhlášky č. 55/1999 Sb.

Základní typy újem

1. Úplná újma

Jedná se úplnou újmu na produkci. V tomto případě dojde k vyloučení převážné většiny lidských aktivit, včetně těžby dříví. S ohledem na středoevropské podmínky se ale nejedná o absolutní bezzásahovost na těchto územích. Bude totiž v případě odůvodněné potřeby možno provádět činnosti jako je např. hašení požárů, bránění šíření invazních druhů, lov vybraných druhů zvěře ve velkoplošných chráněných územích. Všechny tyto činnosti budou taxativně uvedeny v příslušných plánech péče o tato chráněná území.

Toto opatření připadá do úvahy na územích ponechaných samovolnému vývoji. Jejich vymezení vychází ze schválených plánů péče o chráněná území. V případě národních parků jsou v současné době zařazovány do bezzásahového území především I. zóny ochrany přírody. Do budoucna bude na území národních parků možno ponechávat samovolnému vývoji jak plochy v rámci I. zón ochrany přírody, tak i II. zón ochrany přírody, respektive v některých částech I. zón ochrany přírody bude možno ve smyslu schváleného plánu péče realizovat aktivní lesnický management. Tato opatření vyplývají ze schválené metodiky zonace národních parků (Věstník MŽP č. 10 z roku 2004) resp. z připravované metodiky plánů péče o národní parky. V síti MZCHÚ budou ponechávány samovolnému vývoji plochy zejména v kategoriích národní přírodní rezervace a přírodní rezervace. Úplná újma by neměla vznikat v nově vyhlášených lokalitách soustavy NATURA 2000, resp. se bude jednat o výjimečné opatření.

2. Částečná újma

2.1 - změna dřevinné skladby z důvodu ochrany přírody a následná možnost snížení produkce
Tyto požadované aktivity budou zaměřené na úpravu dřevinné skladby v porostech směrem k modelu potenciální přirozené vegetace s navýšením podílu tzv. melioračních a zpevňujících dřevin nad rámec stanovený vyhláškou č. 83/1996 Sb. Tyto činnosti se budou realizovat při obnově porostu, nebo upřednostňování MZD ve smíšených porostech při výchovných zásazích.

Tato opatření připadají do úvahy ve všech kategoriích ZCHÚ z důvodu udržení či zlepšení druhové rozmanitosti přírodních či přírodě blízkých společenstev.

2.2 - prodloužení obmýtlí při tvorbě LHP

Při této činnosti se jedná o zvýšení doby obmýtlí z různých důvodů, např. k ochraně určitých druhů rostlin či živočichů, existenčně vázaných na staré stromy, resp. synusii bylin vázanou na vrcholící stadia optima (tedy plně mýtně zralé až přezralé porosty). Těmito opatřeními může dojít ke snížení kvality dřevní hmoty (nepravé jádro, vyšší rozsah oddenkových hnilob apod.), k dočasnému snížení etátu a také k horší obchodovatelnosti přesíleného dřeva.

Toto požadované opatření může být realizováno ve všech kategoriích ZCHÚ.

2.3 - dočasné omezení mýtních těžeb

Odsunutím některých těžeb z rozličných důvodů ochrany přírody (zachování ekologicky hodnotných porostů, resp. jejich zbytků apod.) může dojít k dalšímu omezení vlastníků. Při hospodaření na větších celcích je možno těžby v rámci maximální povolené celkové výše přesunout do jiných porostů. Tato záležitost byla důkladně prodiskutována v rámci resortu MŽP s výsledkem, že újma vzniká tehdy, pokud vlastníci již nemůže takové přesuny realizovat. Jedná se především o vlastníky menších výměr lesů. Tento druh opatření připadá v úvahu ve všech kategoriích ZCHÚ.

2.4 - újma na produkci vlivem ponechání části produkce (zásoby) pro přirozený rozklad dřeva
Ponecháním omezeného počtu stromů nebo objemu dříví při obnově porostu k fyzickému dožití a následnému rozpadu, nebo ponechání určitého počtu stromů či objemu dříví k dožití a rozpadu v mladších porostech během jejich výchovy je dalším druhem možné újmy. Ve smyslu standardizace lesů (německý FSC standard) by mělo být považováno za újmu ponechání až více než 10 stromů na ploše 1 hektaru.

Opatření může být uplatňováno ve všech typech ZCHÚ z důvodu ochrany rostlinných i živočišných společenstev vázaných existenčně na mrtvé dřevo v různých stadiích rozpadu a pro udržení či zlepšení potenciálu lesních půd.

2.5 – trvale snížené zakmenění

Trvale snížené zakmenění se bude požadovat např. z důvodu záchrany populace kriticky ohroženého rostlinného druhu, vázaného na světlostně příznivější bývalé pastevní lesy. Toto opatření připadá v úvahu ve všech kategoriích ZCHÚ.

2.6 – udržení nebo zavedení lesa nízkého

Tento typ opatření je účelné požadovat např. z důvodu ochrany populací ohrožených druhů bezobratlých živočichů apod. Opatření připadá v úvahu ve všech kategoriích ZCHÚ.

2.7 – zvýšené náklady při lesnické činnosti v rámci managementu ZCHÚ

Tento požadavek ochrany přírody může nastat v řadě důvodů, např.:

- použití jemnější technologie přibližování, která je finančně náročnější
- použití speciálních postupů při těžbě dříví
- změny v ochraně kultur
- vyloučení chemické ochrany
- omezení lesnických činností po určitou část roku

Toto opatření připadá v úvahu ve všech kategoriích ZCHÚ.

Pro výše uvedené typy újem byl navržen způsob určení výše náhrady, a to ve většině případů odkazem na jednotlivé paragrafy vyhlášky č. 55/1999 Sb. V několika případech nedošlo na pracovní skupině ke sjednocení stanoviska zástupců MŽP a zástupců MZe. Z tohoto důvodu bylo připraveno variantní řešení, které bude předloženo příslušným náměstkům obou ministerstev pro další meziresortní jednání.

Na příštím jednání se budou členové pracovní skupiny zabývat návrhem vyhlášky, který byl ze strany zástupců MŽP předložen, zejména částí týkajících se obsahu žádosti a jejích příloh. První verze návrhu vyhlášky byla v pátek dne 29. října 2004 předána k legislativnímu zpracování legislativnímu odboru MŽP.

Závěr

Úkoly ochrany přírody a krajiny jsou realizovány v zájmu celé společnosti. Proto i plnění tzv. mimoprodukčních funkcí lesů je v zájmu celé naší občanské společnosti. Je logické, že jinak se ke svému majetku chovají jednotliví vlastníci, kteří mají zájem na maximálně možném zisku a jinak se chová stát jako vlastník, který mimo tvorby zisku upřednostňuje i otázky životního prostředí. Proto zcela logicky předpokládáme, že jiný bude přístup soukromých vlastníků a obcí k naplňování ustanovení § 58 zákona č. 114/1992 Sb. a jiný přístup bude ze strany správců státního majetku, kteří ve své činnosti zohledňují i jiné cíle, než pouhou produkci dřeva.

Cílem MŽP je vytvořit pro uplatňování § 58 zákona takový systém, který bude spravedlivý a současně dlouhodobě funkční. Takovýto systém bude podle našeho názoru naplňovat společenský zájem na řešení problematiky újmy a náhrad za omezení lesního hospodářství.

Adresa autorů:

Ing. Mgr. Lenka Vokasová

Ing. Vladimír Hýnek, CSc.

Sekce ochrany přírody a krajiny

MŽP Praha

Problematika újmy a náhrady za omezení lesního hospodaření v důsledku požadavků společnosti

Miroslav Kubů

Zadaná témata pro dnešní seminář jsou velmi podobná. Proto si dovoluji odchýlit se mírně od tématu, neboť bych nechtěl opakovat slova svých kolegů. Zároveň neskrývám, že mě k tomu vedou i pochybnosti, zda je možné pro praktické účely vymezit pojem „újma vzniklá v důsledku omezení hospodaření v lese“. Definici tohoto pojmu nezbytnou pro stanovení náhrady raději ponechám na erudovaných právnících a ve svém příspěvku se budu zabývat pouze omezením ze strany společnosti zakotveným v zákoně a jeho prováděcích předpisech, které velmi výrazně ovlivňuje druhovou skladbu porostů, tj. předmět vlastnictví.

Podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (ústavní zákon č. 23/1991 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.) „má každý právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Vlastnictví zavazuje. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“

Les se stal následkem svého velmi dlouhého produkčního období specifickým majetkem, kde dochází i při běžném obhospodařování taktéž k uspokojování požadavků společnosti. Mnoho těchto specifických více či méně omezujících požadavků společnosti je určeno již lesním zákonem a jeho prováděcími vyhláškami, jako je např. druhová skladba porostů, minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin, lhůta pro zalesnění holin, lhůta pro zajištění kultur, možnost přiřazování sečí, udržení zakmenění, minimální věk pro mýtní úmyslnou těžbu porostů a stanovení obmýtí. O proporcích mezi soukromou a společenskou podstatou těchto limitů lze polemizovat, v krátkodobém horizontu lze spatřovat převahu zájmů celospolečenských nad zájmy vlastnickými a teprve z dlouhodobého hlediska se tyto zájmy sblíží. Z těchto parametrů omezujících hospodaření považuje lesní zákon za újmu pouze závazné ustanovení o minimálním podílu melioračních a zpevňujících dřevin, a proto v § 24 odst. 2 zakotvuje právo vlastníka lesa na částečnou úhradu zvýšených nákladů na realizaci tohoto omezení. Je otázkou pro právníky, zda i v ostatních případech nastává vlastníkům lesa újma, bezesporu je však možno následek těchto omezení považovat za znevýhodnění vlastníků lesa oproti vlastníkům lesa v zemích Společenství nebo vlastníkům zemědělských pozemků.

Podle § 5 odst. 4 zákona na ochranu přírody a krajiny „je možné záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu rostliny nebo živočicha jen s povolením orgánu ochrany přírody“. Následkem tohoto ustanovení rozpracovaného v oblastních plánech rozvoje lesů se v ČR velmi zúžil prostor pro pěstování nejen typicky introdukovaných dřevin, ale i MD, který je hospodářsky atraktivní a přitom nesporně i zpevňující dřevinou. Na rozdíl od ČR není v zemích Společenství přístup k původu dřevin tak striktní, např. v instrukci francouzského Ministerstva zemědělství, výživy, rybolovu a venkovské prosperity z února roku 2004 se doporučuje MD původem z LS Zábřeh, Janovice, Ruda, Opava, Karlovice, Bruntál a Albrechtice jako nejvhodnější pro obnovu lesa takřka v celé Francii. Pro francouzského vlastníka lesa nedělá žádný problém vylepšit si svoji finanční situaci pěstováním porostů DG s krátkým obmýtím, neboť je tato dřevina považována již za „tuzemskou“. Ve francouzském středohoří je obvyklé na holině po mýtní úmyslné těžbě založit plantáž vánočních stromků JD kavkazské, postačí k tomu jen písemný závazek, že veškeré tyto stromky z lesa odstraní do 10 let po výsadbě.

Podle § 2 odst. 4 vyhlášky MZe č. 139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin a o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o

obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa se pozemek „za obnovený nebo zalesněný považuje tehdy, roste-li na něm nejméně 90 % minimálního počtu životaschopných jedinců. V tomto množství může být maximálně 15 % pomocných dřevin, kterými se rozumí ty druhy lesních dřevin, které nejsou pro daný CHS uvedeny mezi dřevinami základními, melioračními a zpevňujícími“. Tímto ustanovením vyhlášky je vlastníku lesa vnučena z 85 % druhová skladba dřevin, což je omezení v jiných resortech nebo zemích neslýchané. Kdyby chtěl vlastník na svém pozemku zařazeném např. do CHS 55 pěstovat jako základní dřevinu BR, není to možné, neboť by se tento pozemek nemohl považovat za zalesněný nebo obnovený a vlastník by tak nesplnil zalesňovací povinnost. Z hlediska ekologických nelze mít k této dřevině snad žádné výhrady a pro účely zalesňování bývalých zemědělských půd by se jednalo vzhledem k produkčním možnostem o takřka ideální dřevinu.

Tento rozdílný přístup členských států Společenství k běžnému hospodaření v lesích ekonomicky znevýhodňuje české vlastníky lesů ve prospěch zahraničních. Obdobná situace je i ve vztahu k vlastníkům zemědělských pozemků, kteří nejsou nikterak omezeni ve volbě uznaných druhů pěstovaných ve svých ovocných sadech nebo vinicích.

Poněkud jiná situace nastává, pokud je hospodaření v lese dále omezeno na základě rozhodnutí. Pro tyto účely je konstruováno ustanovení § 11 odst. 3 lesního zákona, které stanoví, že „vlastník má právo na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy, který o tomto omezení rozhodl“. Pojem „hospodaření v lese“ je dosti široce vymezen v § 2 písm. d) lesního zákona nejen jako „obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů“, ale i jako „ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa“. Díky pojmu „orgán státní správy“ se toto ustanovení vztahuje i na řízení před jinými orgány než státní správy lesů. Existují sice některé výjimky, kdy o omezení vlastnického práva k lesním pozemkům nerozhoduje orgán státní správy, jako je např. možnost schválení místních územních systémů ekologické stability krajiny obecním zastupitelstvem jako závaznou část územního plánu, avšak tyto případy nejsou příliš časté.

Z tohoto pohledu se zdá být záležitost náhrady újmy vzniklé na základě rozhodnutí uspokojivě vyřešena, avšak v praxi tento nástroj naráží na obtížně řešitelný problém v přesném vymezení mezi tím, co činí vlastník lesa ve svém hospodářském zájmu a co již vykonává jen pro potřeby společnosti.

Odvěký zájem absolutní většiny vlastníků lesů lze stručně vyjádřit jako snaha udržet svůj majetek v dobrém stavu a mít z něho i přiměřený zisk, neboť mít užitek ze své práce není nic nemravného. Kdyby tomu tak doposud nebylo, neměli bychom nyní o čem diskutovat. Definovat požadavky společnosti však již není zdaleka tak jednoduché a na rozdíl od zájmů vlastnických jsou proměnlivé v čase. A tak z oboustranného hlediska je výhodnější zajistit objektivní nezbytně nutné požadavky společnosti cestou pobídky než omezováním a s tím souvisejícím řízením o náhradách újmy.

Adresa autora:

Ing. Miroslav Kubů

Ministerstvo zemědělství ČR, OLH Praha

tel.: 221 811 111

Přehled zákonných norem, z kterých vznikají povinnosti omezení a náhrad

František Dvořák

Právní institut omezení plnění funkcí lesa je orgány státní správy lesů využíván jaksi rozpačitě

a ne v plném rozsahu. Sám jsem za čtyři roky působení na okresním úřadu Praha – západ vydal pouze několik správních rozhodnutí s tímto obsahem. Důvody rozpačitosti spatřuji ve dvou oblastech - ve špatném, resp. chybějícím legislativním vymezení pojmu funkce lesa, a v přesahu institutu omezení plnění funkcí lesa do práva soukromého.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), charakterizuje omezení plnění funkcí lesa jako stav, kdy na dotčených pozemcích nemohou být plněny některé funkce lesa v plném rozsahu. Jak už jsem naznačil výše, nemáme funkce lesa vymezeny legislativně, proto si pomohu kategorizací lesů, která zařazuje lesy podle převažujících funkcí do příslušných kategorií. Co nám pak ze zákona vyplyne? Že např. lesy v I. zónách národních parků nemohou plnit některé funkce lesa, např. produkční a rekreační, v plném rozsahu, a že se tedy logicky musí jednat o omezení plnění funkcí lesa. Stejně tak bychom měli posuzovat lesy ve vojenských újezdech, lesy lázeňské, příměstské atd. I v těch je potlačena jedna nebo více funkcí lesa na úkor funkcí jiných. Měl ale zákonodárce na mysli právě takový výklad zákona? Jistě ne. Právní institut omezení plnění funkcí lesa přijde na řadu až tehdy, když les plní omezeně celou množinu svých funkcí, bez ohledu na vzájemné podíly jednotlivých funkcí v množině, a je omezen ve své existenci úmyslnou nelesnickou a s lesem nesouvisející činností člověka.

Pravomocným rozhodnutím o omezení plnění funkcí lesa vzniká újma, a to jak vlastníkově lesa, tak společnosti (újma ekologická ve smyslu § 10 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí). Zatímco náhrada újmy, která vznikne omezením plnění funkcí lesa vlastníkově lesa je poměrně dobře ošetřena legislativou¹, včetně práva ústavního², ekologická újma není, pokud vím, právním předpisem ošetřena, tudíž zpoplatněna vůbec. Stanovení poplatku raději přenechám odborníkům a budu věřit, že se jim téměř deset let po nabytí účinnosti lesního zákona podaří prosadit takové poplatky, které nebudou pouze zatěžovat státní správu nepřiměřeným úřadováním, a které veřejnost od neodůvodněných zásahů do lesa odradí.

Kde tedy institut omezení plnění funkcí lesa použít? Nejprve si řekněme co to je les. Zákon ho charakterizuje jako spojení dvou prvků: lesního porostu s jeho prostředím a pozemku určeného k plnění funkcí lesa (§ 2 písmeno a) lesního zákona). I když je jasné, že na některých druzích pozemků určených k plnění funkcí lesa lesní porost s jeho prostředím ze samé podstaty existovat nemůže (např. drobná vodní plocha), stále pro nás představují dva výše uvedené prvky základ pro další úvahu, neboť i pozemek určený k plnění funkcí lesa bez lesního porostu musí s lesem nebo s hospodařením v lese úzce souviset. V žádném případě bychom tedy neměli rozhodovat o omezení plnění funkcí lesa na pozemku zastavěném nebo určeném k zastavění, pokud se nejedná o lesní cestu nebo drobnou vodní plochu s lesem související nebo stavbu převážně umístěnou nad zemí nebo pod zemí. Tady už nastupuje institut trvalého nebo dočasného odnětí.

V zásadě lze institut omezení plnění funkcí lesa použít u

- staveb nad lesním pozemkem,
- staveb uložených pod povrchem lesního pozemku,
- lesních pozemků zahrnutých do ochranných pásem staveb a zařízení,

¹ Např. § 11 odstavec 3 lesního zákona, zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

² Např. článek 11 odstavec 4 Listiny základních práv a svobod

- lesních pozemků v sousedství některých staveb a zařízení.

Lze rozhodnout o omezení plnění funkcí lesa na celém pozemku nebo na jeho části. Ve druhém případě tak může orgán státní správy učinit pouze na základě zaměření omezením dotčené části.

A jaké důvody mohou pro omezení plnění funkcí lesa nastat? Dále uvádím základní výčet zákonů, jejichž aplikace může potřebu omezení plnění funkcí lesa vyvolat. Jistě se nejedná o výčet úplný, už jenom proto, že se česká i komunitární legislativa mění převratným tempem. Ne všechny níže uvedené modelové situace jsou také správními orgány jako omezení plnění funkcí lesa řešeny.

Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách

Vlastní ochranné pásmo dráhy je vymezeno § 8 zákona o drahách. V § 9 jsou pak stanoveny zákazy činností v ochranném pásmu dráhy. Pro les je nejdůležitější ustanovení § 10 odstavec 1 zákona o drahách, které se vztahuje na všechny nemovitosti v okolí dráhy. Ve zmiňovaném ustanovení se praví, že: „Vlastníci nemovitosti v sousedství dráhy jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dráhy nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. O rozsahu a způsobu provedení nezbytných opatření a o tom, kdo je provede, rozhodne drážní správní úřad.“ A máme zde klasický případ omezení plnění funkcí lesa, navíc omezení, o kterém rozhoduje jiný správní orgán, byť se tak děje ve správním řízení. Odkaz na příslušná ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody navíc § 10 zákona o drahách neobsahuje (na rozdíl od § 9 téhož zákona).

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Prakticky stejnou konstrukci jako zákon o drahách má ve vztahu k okolním nemovitostem zákon o pozemních komunikacích. Nejprve stanoví silniční ochranná pásma (§ 30), aby v nich následně omezil nebo vymezil některé činnosti (§ 31 – 34). Pro les má nejzávažnější důsledky ustanovení § 35 odstavec 1 zákona o pozemních komunikacích, které zní: „Vlastníci nemovitostí v sousedství dálnice, silnice a místní komunikace jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dálnice, silnice a místní komunikace nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. O rozsahu a způsobu provedení nezbytných opatření a o tom, kdo je provede, rozhodne silniční správní úřad.“ Rozhodování podle § 35 odstavec 1 podléhá režimu správního řízení.

Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví

Zákon o civilním letectví v § 37 - § 43 vymezuje ochranná pásma letišť a ochranná pásma leteckých staveb. Lesní porost může za určitých okolností tvořit nežádoucí pevnou překážku v ochranném pásmu letiště nebo letecké stavby. Bude se však jednat pouze o ojedinělé případy. Ustanovení § 37 - § 42 se vztahují rovněž na vojenská letiště a vojenské letecké stavby.

Zákon č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů

Tento právní předpis upravuje mimo jiné ochranná pásma podzemních telekomunikačních vedení, ochranná pásma ostatních telekomunikačních zařízení a ochranná pásma nadzemních telekomunikačních vedení. Konkrétně se ochrannými pásmy a činnostmi v nich zabývá ustanovení § 92 zákona o telekomunikacích. Pro lesnickou praxi je důležité vědět, že v ochranném pásmu podzemního telekomunikačního vedení (1,5 m po stranách krajního vedení) se nesmí „vysazovat trvalé porosty“, a v ochranném pásmu nadzemního telekomunikačního zařízení „vysazovat porosty“.

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)

Aplikace energetického zákona vyvolávala a někde stále ještě vyvolává vzednutou vlnu emocí mezi lesníky a vlastníky lesa. Není se čemu divit. Počinání některých distributorů energie v lesích skutečně hraničilo a mnohdy ještě hraničí s vandalstvím³.

Energetický zákon stanoví v § 46 ochranná pásma elektrizační soustavy včetně omezení některých činností v těchto pásmech, dále v § 68 stanoví ochranná pásma plynárenských zařízení, opět včetně omezení některých činností v těchto pásmech, a nakonec vymezuje v § 87 ochranná pásma zařízení pro výrobu či rozvod tepelné energie, znovu s omezeními. Podrobněji se tímto zákonem nebudu zabývat, neboť se jedná o problematiku mezi lesnickou veřejností dobře známou a často diskutovanou⁴. Za zmínku snad ještě stojí fakt, že energetický zákon relativně dobře řeší vypořádání majetkové újmy vzniklé vlastníkově energetickým zařízením dotčeného pozemku.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

Vodní zákon přenechává vodoprávním úřadům část odpovědnosti za bránění nežádoucích činností v ochranných pásmech vodních zdrojů a ochranných pásmech vodních děl. Omezení nežádoucích činností mohou tyto orgány stanovit ve svých rozhodnutích, a to s přihlédnutím k místním podmínkám. Ochranná pásma vodních zdrojů zákon charakterizuje v § 30, ochranná pásma vodních děl v § 58. Stejná ustanovení zmiňují náhrady za omezení vlastníků dotčených pozemků. Ochranná pásma vodních zdrojů úzce souvisí s kategorizací lesů. Zvláštním zákonem, tedy zákonem č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon), jsou vymezeny zdroje a ochranná pásma přírodních minerálních vod.

Zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích)

Ochranná pásma vodovodních řadů a kanalizačních stok nalezneme v § 23. K vysazení trvalých porostů v ochranném pásmu je třeba souhlasu vlastníka vodovodu nebo kanalizace, případně provozovatele. Stejně omezení se vztahuje i na jiné činnosti v ochranném pásmu. Pokud není možné získat souhlas vlastníka vodovodu nebo kanalizace či jeho provozovatele, může souhlas vydat vodoprávní úřad.

Závěrem mi dovoluji vyslovit jedno přání. Každý z vás jistě zná řadu případů někdy i desítky let trvajících omezení plnění funkcí lesa, o kterém nebylo nikdy řádně rozhodnuto a ze kterého původci omezení nevyplývají žádné povinnosti. Stačí si vybavit lesy pod elektrovedy, kolem železničních tratí, dálnic atd. Doporučuji, aby zákonodárce umožnil orgánům státní správy lesů vydávat tzv. deklaratorní správní rozhodnutí, jimiž by se výše uvedená omezení plnění funkcí lesa uvedla do souladu se současnou legislativou. Ze by takové opatření narušilo pocit právní jistoty? Ale ne! Jako vlastník staré Škody 120L jsem si také musel před pár lety koupit a namontovat mlhovku, ač jí tento typ auta nebyl původně vybaven.

Adresa autora:

Bc. František Dvořák

Městský úřad Černošice

Riegrova 1209

252 28 Černošice

frantisek.dvorak@mestocernosice.cz

---

³ Sám jsem jako zaměstnanec orgánu státní správy lesů řešil případ, kdy distributor elektrické energie bez předchozího upozornění vykácel 60m dlouhý a 15m široký pruh v kompaktním osmdesát let starém porostu borovice černé.

⁴ Viz několik článků na toto téma ve starších ročnících Lesnické práce.

LESOPOLITICKÁ ÚVAHA O NÁHRADÁCH ZA OMEZENÍ LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ A SLUŽBÁCH TOHOTO ODVĚTVÍ VE VEŘEJNÉM ZÁJMU

(Aneb je funkční integrace lesnického odvětví pořád jen jemu cizí vizí?)

Vladimír Krečmer

Lesnický svět prožívá jistou přechodovou historickou epochu. Euroamerická civilizace zesiluje až snad století tlaky na dřevoprodukční výrobní obor: *veřejný zájem si žádá jisté služby lesního hospodářství*. Evropa v tom směru doznala velkých proměn v náhledech na poslání lesů a činila jisté kroky k únosnému lesopolitickému i legislativnímu řešení. U nás to byly zatím kroky rozpačité a polovičaté. Většinou vycházíme pořád z názoru, že veřejné zájmy na nás tlačí s omezením hospodaření a snažíme se uplatnit oprávněné požadavky náhrad. Ztratili jsme však ve znepokojující míře dávný image lesnických předků jako ochránců kulturní krajiny včetně přírody, přestože jsme se svého času vydatně až přehnaně zkritizovali za kulturní lesy. Nenašla se však dosud politická vůle sáhnout na sám charakter našeho hospodářského odvětví, tj. jít cestou Evropy – měnit jeho jednoúčelovost věcně, nikoli jen krásnými větami, v provázání lesní výroby a lesnických služeb ve veřejném zájmu. Jak lesnictví v celém vyspělém světě pociťuje již drahně let, jde o zajišťování veřejných potřeb zejména charakteru environmentálního a sociálního, což se jaksi vymykalo klasickému obhospodařování lesů, které pod hospodařením rozumí produkci tržních statků. Již dávno se proto ve světě uvažovalo, co si počít s veřejnými zájmy na lesích, zejména s těmi, které zatěžují vícenáklady a újmami z mimotržních aktivit nejruznější vlastníky lesa.

Situace obecně

Přístupy k řešení jsou samozřejmě různé. V USA již koncem 19. století zákon zřídil státní lesy a smysl jejich existence v tržním prostředí byl určen nesporně velmi zajímavě: jako nezcizitelný státní majetek mají sloužit zájmům všeho lidu, nikoli dočasnému zisku jednotlivců či organizací. V našem evropském prostředí s jinými přístupy k exploataci lesního bohatství probíhaly velké lesnické diskuse k této otázce od konce 50. let minulého století. Podstatu záležitosti patrně vystihl německý lesnický politik, když na jednom takovém shromáždění řekl: „Samostatný život lesa skončil, lesnictví musí převzít odpovědnost za krajinu“. Měl tím na mysli samostatný život lesnictva jako pouze producentů dřeva s jistými samovolnými příznivými účinky lesů na krajinné prostředí. Nověji se hovoří o službách lesního hospodářství. Jde při tom - a to nakonec v první řadě - o jeho image v nové civilizační etapě, o získání veřejnosti, ekonomů a politiků pro jemu nezbytnou podporu při přesunu těžiště veřejných zájmů na lesích více než dříve k environmentálním a sociálním hlediskům.

Zmíněné široké diskuse lesnictva vedly tehdy v nám blízké části Evropy k závažným lesopolitickým závěrům a k zásadním změnám lesní legislativy během 60. let. Zákony už pouze nechránily lesy určitou mírou sociální vazby vlastnictví lesa ve smyslu trvalosti a nepřetržitosti produkce a dalších, samovolných užitečných efektů z toho pocházejících. Nešlo už o nové bariéry, bránící jistému nakládání s lesy (zejména co se týká těžeb či odlesnění), také u nás

zavedené už v hloubi 19. století a omezující vlastníky lesa, tohoto odedávna poněkud zvláštního druhu vlastnictví. Smysl nových zákonodárných opatření spočíval v tom, aby lesnictví bylo umožněno nabízet společnosti kromě produkce tržních statků též potřebné, žádané a tudíž společností ocenitelné služby s mimotržními efekty jako součást jeho hospodářské činnosti.

Pod tlaky veřejného zájmu může lesnictví buď setrvávat uemanutě nadále na pozicích jednoúčelového producenta dřevní suroviny, tedy také jenom čekat na to, co mu bude ve veřejném zájmu přikázáno jako *omezení hospodaření* a dožadovat se pak náhrad v roli utlačovaného, nepříjemného prosebníka. Anebo změnit způsob myšlení, zahájit transformaci odvětví s cílem přechodu na víceúčelové využívání jemu svěřeného obnovitelného přírodního zdroje tak, aby se stal zdrojem nejen materiálních tržních statků, nýbrž současně i služeb s efekty ve veřejném zájmu. To tedy znamená produkovat tržní statky a poskytovat žádané služby jakožto *rozšířené hospodářské využívání lesních majetků*. Je to *funkční integrace* odvětví s reálnou nadějí na zajištění tohoto veřejně prospěšného podnikání z pokladen společenského režijního kapitálu. Přístup k němu je přece nezbytný, když v lesnických službách jde o mimotržní efekty charakteru veřejných statků, které nelze uplatňovat na trhu. Studujeme-li systém zmíněných zásadních změn západoevropské lesní legislativy, docházíme k závěru, že přesně toto měli v hlavách ti, kdož tehdy legislativcům připravovali návrhy. Mám tu na mysli především situaci v zemích nám blízkých přírodními, sociálními a tedy i lesnickými poměry (zejména Německo, Francii, Švýcarsko, Rakousko).

Kroky, které byly v 60. letech učiněny – o nichž však náš tehdejší svět za ostatním drátem nevěděl či brát je na vědomí ani nechtěl – vytvářely předpoklady pro reálnou internalizaci služeb lesního hospodářství v jeho ekonomickém systému. Nesetřvalo se jen na krásných frázích, třeba o lesích jako národním bohatství, jež je nenahraditelnou složkou životního prostředí. Pro tu nenahraditelnou složku začalo být možné něco konkrétního dělat, aniž by šlo o omezení lesního hospodářství. Hledala a nacházela se cesta ke splnění základních předpokladů pro transformaci lesního hospodářství v nové historické etapě, vyvolanou civilizačními nároky – jak tomu ostatně v tisíciletém vývoji lesnictví vždy bylo. Takovými předpoklady zejména jsou:

- diferenciaci druhů vlastnictví lesa v oblasti sociální vazby vlastníků na základě rozdílného poslání lesů různých druhů jejich vlastnictví,
- včlenění (internalizace) služeb do hospodářského systému odvětví,
- znalost místa, druhu, míry i času lesnických opatření udržujících, podporujících i vytvářejících efekty žádoucí a tlumících či eliminujících dysfunkce lesa,
- zajišťování zdrojů společenského režijního kapitálu, samozřejmě v míře odpovídající měnící se ekonomické potenci,
- jiné způsoby práce státních orgánů pověřených státní správou lesů se týkající.

V geopolitickém prostoru, kam jsme letos vstoupili, bylo již v tomto směru mnohé vykonáno. Transformačním základem se stala nově promyšlená lesnická politika, jejíž téze doznaly v důsledku zmíněných diskusí velmi podstatné změny. Náznorným příkladem k tomu může být jasná formulace usnesení Ústavního soudu SRN z května roku 1990. Nejde o teprve tehdy objevenou zásadu. Soud podal jen vyvráslou formulaci myšlenek objevených se už před třemi desítkami let. Usnesení stojí znovu za citací: „Lesnická politika spolkové vlády je méně zaměřena k péči o trh, slouží především k uchování lesa jako ekologického vyrovnávajícího prostoru pro podnebí, vzduch a vodu, pro živočišstvo a rostlinstvo právě tak jako pro zotavení obyvatelstva. Vedle hospodářského užítku přistupuje na stejné úrovni důležitosti jeho význam pro prostředí. Obhospodařování společenstevních a státních lesů, které zabírají ve SRN 58 % lesní plochy, slouží funkcím lesů v krajinném prostředí a rekreaci, nikoli zajišťování odbytu a zhodnocování lesnických výrobků. Státní lesnická politika na rozdíl od politiky zemědělské podporuje méně podniky a možnosti odbytu jejich výrobků, avšak mnohem více výkonnost přírodního prostředí.“ I když vývoj jde dál a situace různě pozměňuje zejména pod tlaky globalizace a podmínek makroekonomiky, nejde o proměny ve věcech zásadních, jak byly v bodech uvedeny výše.

Diferenciaci sociální vazby vlastnictví lesa byla upravena legislativou v souvislosti s rozlišením poslání lesů. Ať vezmeme kterékoli lesní zákony dříve zmíněných států, jsou v nich prvky této diferenciaci jasně obsaženy, samozřejmě s formulacemi odpovídajícími historickým, sociálním a kulturním poměrům. Nejvýrazněji je diferenciaci, rozdílnost v postavení soukromého a veřejného vlastnictví lesa (a tedy i v poslání lesů různých druhů jejich vlastnictví), zachycena v zákonech

Francie a Německé spolkové republiky. Lesnické aktivity ve službách jsou vesměs prioritní záležitostí veřejných lesů, de facto smyslem existence tohoto druhu vlastnictví lesa v tržním liberálním hospodářském systému. Vlastník lesa soukromého je pro služby ve veřejném zájmu v případě potřeby získáván kompetentními orgány státní správy tak, aby takové aktivity, vyžadující vklady práce a kapitálu, byly i pro něho hospodářsky zajímavé a tedy i k jeho prospěchu. Nemůže se jednat o zásahy státní moci charakteru vyvlastnění.

Když jsem po roce 1990 vyjel seznámit se s poměry v řadě západoevropských, nám lesnický blízkých států, odpovídala takové politice i pracovní náplň příslušných státních orgánů. Vesměs 90-95 % jejich pracovní náplně souviselo s osvětou, poradenstvím a iniciací vlastníků a správců lesa v aktivitách veřejného zájmu na lesích, jen zbytek byla činnost povahy správní včetně dozoru a sankcí.

Co se týká podkladů pro takovou cílenou práci s vlastníky a správci lesa, v západním Německu např. zaváděli od 50. let minulého století – to jsou už dvě lesnické generace – mapování veřejných zájmů na lesích, tedy lokalizaci řízených mimoprodukčních funkcí lesa, jejich potřebného druhu i míry efektů. Orgány státní správy mohly z map konkrétně znát, kde, co a v jaké míře je potřebné a tedy pro iniciaci vhodné. Důležitá všude je samozřejmě otázka, kolik to může stát. Bylo důležitým úkolem lesnické politiky bylo proto nejen v Evropě, ale třeba i v USA či v Kanadě, získat zájem veřejnosti a tím i politiků a ekonomů, tj. nabízet náležitě vše to, co lesy reálně mohou společnosti poskytnout. Za tím cílem bylo všude vyvíjeno velké lesnické úsilí v public relations – a mělo úspěch. V Madridu se roku 1999 sešli odborníci z mnoha států Evropy na konferenci o evropských národních lesnických programech⁵. Ukázalo se tam, že už i ve Španělsku zpracovávají regionální plány „rozvoje lesů“, které nabízejí veřejnosti konkrétní lesnické služby např. v ochraně krajiny před vodním živlem a co se týká rekreace. Potřebné veřejně prospěšné funkce lesa jsou v nich dotahovány až do ekonomické koncovky kalkulacemi potřebných nákladů. Umožňuje to v poradenství a iniciaci racionální práci státních orgánů s kompetencemi k lesům. Je to jeden z předpokladů reálné internalizace služeb do systému lesního hospodářství. Je to ovšem i příklad, kdy se nečeká, až někdo začne chtít *omezovat hospodaření* – lesnictvo samo nabízí společnosti veřejně prospěšné služby jako *složku jeho hospodaření* - „včetně rozpočtu“. Závisí ovšem na momentální ekonomické potenci, kolik prostředků bude k dispozici. Vždy však je známo, kam disponibilní kapitál racionálně vložit.

Je nutné vědět nejen kde, co a za kolik ve službách činit, ale také jak to dělat. Konkrétní instrukce k provádění služeb byly v Evropě už dávno k dispozici zejména v oboru funkcí rekreačních a vodohospodářských - podle poměrů jednotlivých zemí. Např. ve Francii, vytrestané živly na úsvitu 19. století, nezapomínají stále ještě na význam horských lesů, na ochranu kulturní krajiny před vodním živlem a erozí, avšak ani na rekreaci obyvatelstva. V Německu byla lesnickým výzkumem zpracovaná instrukce k ochraně surové vody ve vodárenských nádržích, aby byla ekonomicky upravitelná na vodu pitnou⁶, široce bylo pamatováno na funkci rekreační. V Rakousku patří lesotechnické meliorace s hrazením bystřin stále také k zákonem řádně ošetřeným službám, pozornosti se těší i funkce rekreační. Funkce rekreační a funkce lesa v ochraně krajiny před vodním živlem byly ostatně všude ve světě prvními podněty k úvahám o službách lesního hospodářství.

Situace u nás

O situaci v lesnictví a dané problematice u nás si dovoluji několik konstatování jako ten, kdo se zabýval službami lesa a lesního hospodářství řádku desetiletí. Jak asi cítíme mnozí, postavení lesnictví, jeho image, není právě dobré. Lesníci jsou veřejně v médiích – v tisku, ve veřejné televizi - označováni za dřevožrouty a fachidioty. Lesničtí vědeckí pracovníci byli označeni na internetových stránkách známého ekologického publicisty za osoby trpící „nevyléčitelným fachidiotismem“. Světově známý a uznávaný vědec v oboru ekologie, profesor Karlovy univerzity, nebyl ekologičkou - ministerskou úřednicí připuštěn k účasti na diskusi v Národním

⁵ Za připomenutí stojí, že z České republiky se účastnil jediný člověk, vyslaný neziskovým občanským sdružením – Národním lesnickým komitétem.

⁶ Je to pokládáno nejen za otázku hygieny vody, ale i za závažnou otázku sociálně ekonomickou (ceny pitné vody). V USA měli k tomu velmi konkrétní příklady vyliďňování regionů s příliš nákladnou úpravou vody.

parku Šumava vedle hnutí DUHA. protože kdysi studoval lesnictví a kromě jiných titulů má i titul inženýra z lesnické vysoké školy. Podle vyjádření vysokého činitele Akademie věd v pořadu veřejné televize „Nedej se“ naučili jsme se na našich školách stejně „jen těžit a stavět lanovky“. Bez jakékoli odezvy zůstávají lesnické iniciativy k věcné poradě o problémech doby s přírodovědeckou komunitou.

Nejde o to přidávat další nářky k nářkům už odeznelým. Vybral jsem oněch pár fakt z denní praxe jako vážné signály stavu věcí a memento: měli bychom velice vážně přemýšlet, zda si máme jen stěžovat na omezování veřejnými zájmy, na požadavky omezení hospodaření čekat a být stavěni nejen před reálné, ale i před pitoreskní požadavky, brát veřejný zájem na lesích - netýkající se produkce tržních statků - napořád a zřejmě z principu jenom jako naši újmu omezením lesnického hospodaření. Bohužel i náš lesní zákon 289/1995 Sb. např. v § 36 vidí v existenci lesů zvláštního určení jen omezení hospodaření. Jako by tam – a nejen v této kategorii – nebylo nic k veřejně prospěšné práci jako poptávaná a tedy vítaná služba, lesnickými vzdělanými odborníky dobře zajišťovaná! Nebylo by lesopoliticky mnohem výhodnější, vidět i lesnické služby jako součást naší hospodářské činnosti, ty dávno známé funkce lesa, které budí zájem veřejnosti, nabízet a dostat do povědomí veřejnosti to, co vše v jejím zájmu může lesnictví udělat? Tedy docílit takovou situaci, abychom lesnické služby poskytovali tak, jak se to v Evropě činí – nikoli jako obětavou brigádu, jako kámen na krku našeho hospodaření, ale jako nedílnou součást lesnické hospodářské činnosti? To ovšem vyžaduje intenzivní práci v oboru public relations! Zatím jsme ve stádiu, kdy našim ekologům naskakuje husí kůže, užije-li se termín „hospodaření“ v souvislosti s lesy. Lze se tomu jen divit? A nejde jen o public relations.

Případá mi, že zanedbáním politiky ztrácíme příliš rychle půdu pod nohama. Lesopoliticky i environmentálně politicky. Zdají-li se to být poněkud přehnané názory, připomenul bych zdánlivou maličkost - problém ekologické újmy a s ním vědeckou metodu oceňování celospolečenských funkcí lesů, kterou si dalo vypracovat MŽP ČR s úmyslem uplatnit ji ve vládní vyhlášce o újmě jako zbraň proti tzv. devastačním těžbám. Je to ovšem zbraň nadmíru dvojsečná. Metoda zaměřila pozornost na přírodní procesy v lesních ekosystémech pod pojmem „životadárných funkcí“ a v peněžích oceňuje újmu na přírodě, jestliže se uvnitř lesního ekosystému procesy změny. Lesnické hospodářské zásahy pochopitelně mění takové procesy v lesních ekosystémech. Jak úžasnou újmu my lesníci činíme přírodě naším obhospodařováním lesů vyplývá z faktu, že roční rozsah její újmy vlivem těžby a obnovy hospodářských lesů je podle uvedené metody možno vyčíslit v *desítkách miliard Kč* ročně. Tak obrovskou, lesnictvem činěnou újmu na přírodě kryje jediný zákon, lesní zákon. Není to vlastně účinná environmentálně politická ilustrace vztahu nás, dřevožroutů a fachidiotů, k matce přírodě? I když nám politický konsensus schválením zákona takovou infamní činnost činí beztrestnou?

Neposuzují vědeckou metodu, věda je svobodné pole ducha. Jde o to, že Nejvyšší soud v Brně určil tuto metodu za pracovní nástroj soudních znalců k hodnocení ekologické újmy a ústavní představitel státní správy životního prostředí ji bere za metodu jediné možnou k oceňování přírody v lesích. Tím vstoupila na pole trestního práva. Jak to vypadá v praxi? Zanedbaný výlet kůrovců z několika bytů i stanovištně nevhodných smrků nebo jejich nezákonné vytěžení se oceňuje jako velká ekologická újma na tamních přírodních procesech a označuje jako poškození životního prostředí v lesích podle § 4 zákona 282/1991 Sb. Budiž, je to třeba účinný nástroj proti jistým přestupníkům zákona – „Malleus maleficarum“ řekl by klasik.⁷ Co však řekne lesnická politika k tomu, že změny přírodních procesů na tisících hektarech kůrovcí destruovaných ekosystémů horských lesů Šumavy – po staletí lesů kulturních – matce přírodě údajně újmu nečiní, ale naopak příkladně jí slouží. Možná rizika pro kulturní krajinu z rozsáhlé destrukce lesního pláště hor jakoby nemohla existovat, nepůsobí-li ji dřevožrout s pilou – máme jen klidně sledovat, co to udělá, jak si příroda poradí. Není to krutý paradox, když nastalé zásadní změny přírodních procesů by tam - kdyby šlo o lesy hospodářské (jimiž bývaly ještě před nedlouhou dobu), kde byl puštěn kůrovec k žiru - představovaly při aplikaci uvedené metody obrovskou ekologickou újmu – *několikamiliardovou* újmu na přírodě samé? Spřekvapením člověk zírá, jak rozdílná ve své citlivosti může být v pojetí MŽP ČR příroda, jak propastně rozdílnou hodnotu mohou mít tytéž změny jejich procesů jenom tím, že změnami zasažené lesy jsou v různých kategoriích lesa - jednou se jedná o lesní porost před a jindy za hranicí národního parku. Jednou je způsobil lidský poklesek, v druhém případě neméně lidské rozhodnutí ochranářů přírody. Podle mne až příliš závažný jev pro lesnickou politiku státu!

⁷ „Kladivo na čarodějnice“ v dávných dobách boje církve proti heretikům.

Myslím, že lesnický výzkum u nás už před léty připravil mnoho podkladů k tomu, kde, kdy, jaké služby a jak zajišťovat. Vždyť sedm let dokonce platila obecně závazná nižší právní norma k víceúčelovému obhospodařování lesních pozemků v ochranných pásmech vodních zdrojů. Při tom ovšem přední reprezentant odvětvové ekonomiky tehdy napsal, jak špatně by dopadl v plnění ekonomických ukazatelů ten lesní závod, který by takové mimoprodukční aktivity skutečně konal. Měl naprostou pravdu – na rozdíl od Evropy jsme ničeho nezměnili na charakteru jednoúčelově strukturovaného lesnického odvětví jako odvětví výrobního. Služby byly cizorodým prvkem v jeho strukturách. Bylo také vyzkoumáno, že 58 % celkové plochy lesů v České republice má důležité veřejně prospěšné funkce. Je to tedy plocha, kde by bylo žádoucí nabízet konkrétní služby, konkrétní efekty v oboru funkcí vodohospodářských (v ochraně vodních zdrojů, vodního režimu i kulturní krajiny – 28 % lesních ploch), funkcí rekreačních a zdravotních – 23 %, funkcí v ochraně přírody – 25 %; údaje plošných podílů bez ohledu na vzájemné přesahy funkcí). Při tom např. by se jen na dvacetině plochy vodohospodářsky důležitých lesů mohlo někdy jednat také o *omezení* produkce tržních statků. I předpokládané náklady byly několikrát zkalkulovány. Byla dokonce realisticky spočítána ekonomická efektivnost některých lesnických služeb – v ochraně vodárenských zdrojů vyšla 11ti- až 23tinásobná, v ochraně kulturní krajiny před povodněmi jedenapůl až dvojnásobná!

Měli jsme tedy už příležitost velmi konkrétně nabídnout lesnické služby: ukázat veřejnosti, co a kde jí můžeme poskytnout, kolik to bude vyžadovat práce a kapitálu, co to přinese národnímu hospodářství. A uvědomit si sami, že ve většině případů nepůjde o omezení hospodaření, ale naopak o jeho rozšíření včetně kapitálových toků do lesa. V cenové hladině 90. let mohly činit 1,2 miliardy Kč ročně. Když se do životního prostředí investovalo ročně několik desítek miliard, nebyla by to položka věnovaná přece deklarovaně nenahraditelné složce životního prostředí nijak přehnaná.

Jistě si pamatujete, s jakými rozpaky se setkal nový, a to zcela evropský institut Oblastních plánů rozvoje lesů (OPRL), zavedený zákonem 289/1995 Sb. jako nástroj státní lesnické politiky. Mohl by to být vynikající zdroj podnětů, kde a čím obohatit využití lesních majetků, dokument, objektivně zpracovávaný nezávislou institucí a zaznamenávající potřebu veřejně prospěšných lesnických služeb, základ nové práce orgánů státní správy podle potřeb v regionech. Nedivím se však vlastníkům lesa, že ihned měli dojem nástroje k „utahování šroubů“ k beztak již přísnému lesnímu zákonu. Vždyť v akci novelizace lesního zákona, později pozastavené, bylo např. navrhováno, aby povinnou součástí OPRL byla jenom jediná mapa – mapa lesních typů. Jako bychom měli opět jen čekat, kdo s jakým omezením přijde a pak počítat omezení hospodaření a snad zejména újmy, jakých se dopouštíme při produkci tržních statků na přírodních procesech, tedy „životadárných funkcích lesa“ v jeho různých typech. Soudím, že naše pozice i image jako poskytovatelů služeb by byla jiná, než je v roli těch, kterým jsou působeny strasti omezováním jejich hospodářské činnosti a domáháním se náhrad.

Závěr

Snad velký rozruch, jaký nejen v České republice vyvolává aktivita ochránců přírody, podporovaná ekologickou ideologií na pozadí přečetných hříchů naší civilizace proti přírodě i vlastnímu životnímu prostředí člověka, pomůže nastartovat nebo ustálit jisté změny v našem lesnickém smýšlení, jak se už dlouho projevují ve světě, kam znovu i lesopoliticky máme náležet. Snad vzbudí pozornost těch, kteří vlastní či spravují lesy a především těch státních orgánů, které mají v rukou správu lesů ve veřejném zájmu. Je nutné zapracovat v lesnické politice, která by měla vstoupit jako 1. kapitola do národního lesnického programu. Domnívám se, že nám hodně chybí ideový základ našeho lesnického bližení se poměrům v geopolitickém prostoru, kam jsme vstoupili, abychom v lesnictví mohli pokročit evropským směrem - k provázání lesní výroby a lesnických služeb jako *rovnocenných složek lesnického hospodaření*, tedy k funkční integraci v odvětví. Mohli bychom pak s větší podporou veřejnosti počítat nejen ve službách a mít z lesnických služeb nepoměrně větší prospěch než z náhrad za omezení hospodaření a z dohadů o újmách lesnických či ekologických. Jinou variantou řešení nové epochy v lesích by mohla být izolace lesnictví v klasickém hospodaření se stoupajícím jeho omezováním, s dožadováním se náhrad a boji s újmami, při předání části lesů odborníkům z oborů věd přírodních.

Adresa autora:

Ing. Vladimír Krečmer, CSc

*předseda Národního lesnického komitétu
160 00 Praha 6, Na Loukoti 20*

Problémy vyjadřování újmy a náhrady za omezení hospodaření v rámci území Natura 2000

Jiřina Jílková a Jiří Moravec⁸

Cílem příspěvku je diskuse právních a ekonomických souvislostí vyjadřování újmy z omezení hospodaření a informace o výzkumné práci zaměřené na stanovení nákladů v zemědělském a lesním hospodaření v důsledku potřeb ochrany přírody.

Újma a náhrady za omezení hospodaření v důsledku ochrany přírody a krajiny

Problematika definování újmy a výpočtu náhrady se objevuje v okamžiku přijetí a působení právních norem v oblasti ochrany přírody. Kontroverznost problému nachází svůj odraz v soudní i správní praxi. Náhrada újmy se váže na fundamentální interpretaci vlastnictví a jeho omezení v ústavě i v rozhodování soudů.

Pro ilustraci problému může posloužit téměř stoletý vývoj v Německu. V roce 1927 rozhodl říšský soud, že „vyvlastnění“ ...je třeba uznat již tehdy, když je ... omezeno právo vlastníka nakládat libovolně se svojí věcí“. Spolkový soudní dvůr i Spolkový správní soud později v 50. letech zdůraznily sociální a situační vazbu vlastnictví a v zásadě odmítaly chápat prosazování požadavků ochrany přírody jako vyvlastnění a tím odmítaly požadavky na odškodnění (*Entschädigung*); podrobně viz Breuer, 1996. V celkovém vývoji můžeme sledovat posilování zákonem upravené ochrany přírody oproti dotčenému vlastnictví. Původní chápání zákazů a omezení v oblasti ochrany přírody a krajiny jako potenciální vyvlastnění se posunulo k jejich interpretaci jako obsahová a omezující určení vlastnictví (*Inhalts- und Schrankenbestimmung des Eigentums*). V důsledku toho se uvolňuje (či dokonce neguje) povinnost odškodnění; jednotlivé judikáty jsou však rozdílné. Spolu s vývojem právního pojetí omezení vlastnictví se vyvíjejí přístupy k výpočtu újmy či odškodnění (Riese, 1997). Konstelace pro stanovení náhrady či obecněji nároků pro kompenzace jsou v jednotlivých zemích rozdílné a vyvíjejí se v čase. Závisí na alokaci vlastnických neboli dispozičních práv (Seidl, 2000).

Zákonná úprava v České republice (Zákon č. 218/2004 Sb.) definuje v § 58 poměrně velkoryse „nárok na finanční náhradu újmy ... v důsledku omezení vyplývajícího ze ... zákona“. Připravovaný prováděcí právní předpis stanoví podrobnější podmínky poskytování finanční náhrady. Nárok na újmu není otevřen pro všechny vlastníky půdy, ale pouze pro vlastníky nebo nájemce zemědělské půdy, lesních pozemků, rybníka s chovem ryb nebo vodní drůbeže. Nezahrnuje tedy vlastníky ostatní půdy. Zákon také stanoví, že nárok nastává v důsledku omezení vyplývajícího z části třetí až páté zákona, tedy ve zvláště chráněných územích a v oblastech Natura 2000.

Újma a náhrada v ekonomickém pojetí

Pojem újma je v českém právním systému používán pro označení dodatečných nákladů a/nebo ztráty výnosu ve specificky definovaném území (např. podle zákona o ochraně přírody a krajiny). V obecném ekonomickém pojetí podle teorie ekonomiky životního prostředí můžeme újmu interpretovat jako náklady na zamezení a při výpočty újmy určitých subjektů se o tuto křivku opřít.

---

⁸ Prof. Ing. Jiřina Jílková, CSc. přednáší na katedře životního prostředí Vysoké školy zemědělské v Praze. Ing. Jiří Moravec je doktorandem na Fakultě lesnické a environmentální České zemědělské univerzity v Praze. Přístupy diskutované v příspěvku vycházejí z řešení projektu VaV Ministerstva životního prostředí „Vyhodnocení a návrh doplnění ekonomických nástrojů využitelných pro oblast ochrany přírody a krajiny s ohledem na transpozici práva EU“ - VaV/610/01/03.

⁹ a s tím spojený požadavek odškodnění

V reálné aplikaci však tento koncept vykazuje řadu otevřených problémů a nevyřešených záležitostí – nejen v oblasti terminologické, ale i aplikační. V ochraně ovzduší využívající několika technických řešení je aplikace konceptu křivky nákladů na zamezení relativně jednoduše možná, ale v ochraně přírody je tento problém nepoměrně složitější.

Metodický přístup pro zjišťování nákladů

Pro výpočet újmy lze využít průběžné výsledky tříletého projektu „Vyhodnocení a návrh doplnění ekonomických nástrojů využitelných pro oblast ochrany přírody a krajiny s ohledem na transpozici práva EU“ - VaV/610/01/03, který je řešen v rámci programu vědy a výzkumu Ministerstva životního prostředí. V současné době se dokončují práce na metodice analýzy, empirické výsledky ještě nejsou k dispozici.

Postup kvantifikace nákladů bude vycházet z podrobné identifikace opatření v ochraně přírody. Každé opatření je vázáno na problém, který je opatřením řešen. Seznam opatření vypracovala Agentura ochrany přírody a krajiny. V sedmi pilotních oblastech budou vymezeny plochy, na kterých se mají opatření uskutečňovat, tak aby bylo dosaženo definovaných cílů v ochraně přírody a krajiny. Kvantifikaci nákladů bude realizovat interdisciplinární tým se silným zastoupením ekonomů a bude vycházet z přiřazení jednotkových nákladů k jednotlivým činnostem.

Literatura

Breuer, R., Naturschutz, Eigentum und Entschädigung. Natur und Recht, 1996, Jg. 18, Heft 11/12, S. 537 – 547.

Riese, K.-U., Subventionen, Entschädigungen und Entgelte für Naturschutzmaßnahmen der Landwirtschaft.

Schriftenreihe des Institut für Landwirtschaftsrecht der Universität Göttingen, Bd. 48, Köln: Heymanns Verlag, 1997.

Seidl, I., Kompensation im Naturschutz. Eine wohlfahrtstheoretische Betrachtung. WiSt, 2000, Heft 7, S. 411 – 413.

Adresa autorů:

Prof. Ing. Jiřina Jílková, CSc.

katedra životního prostředí Vysoké školy zemědělské v Praze

Ing. Jiří Moravec

doktorand na Fakultě lesnické a environmentální

České zemědělské univerzity v Praze

Ekonomické dopady na soukromé a obecní majetky z omezení hospodaření v lesích v důsledku požadavků společnosti

Jiří Svoboda

Problematika ekonomického dopadu omezování hospodaření v lesích je poměrně komplikovaná a způsob stanovení újmy je docela složitý oceňovací problém. Skutečné dopady na ekonomiku vlastníků lesů jsou pak diferencovány dle druhu omezení, jeho rozsahu a nejzávažněji dle podílu plochy, na které je vlastník omezován.

Právě míra omezení je tím, o čem jsou vedeny ty zásadní debaty o nalezení kompromisu mezi vlastníky a institucemi, které vystupují na straně veřejného zájmu. Jediným řešením je pak přiměřená náhrada za újmu způsobenou omezením ve veřejném zájmu.

První zmínku o újmě vytvořenou omezením hospodaření v lesích můžeme nalézt v § 36 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích. Zde je hovořeno o tom, že vlastníku lesů přísluší náhrada za omezení hospodaření v souvislosti s kategorizací lesů a že újmu je povinen hradit ten v jehož zájmu je omezení provedeno. V praxi však tento paragraf došel naplnění jen ve velmi málo případech. Prováděcí předpis tj. vyhláška č. 81/1996, která je nyní nahrazena vyhláškou č. 55/1999 umí tyto újmy vypočítat a lze je i uplatnit. Ty nejčastější újmy, které vlastníky omezují nejvíce však vyplývají ve většině případů ze zákona 114 /1992 o ochraně přírody a krajiny ve znění novely z letošního roku. Zde je již nárok zakotven v § 58 s názvem náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření. Naplnění tohoto § je však podmíněno vydáním vyhlášky, která má určit náležitosti a stanovit způsob určení výše náhrady, které nelze stanovit dle stávajících předpisů. Tedy v případě lesů dle zmíněné vyhlášky 55/1999. Tato vyhláška však ještě není připravena a probíhá diskuse nad jejím obsahem.

Jaké jsou tedy nejčastější omezení hospodaření?

Ten zásadní rámec je vytvořen zákonem o lesích, zde je stanoveno co vlastník smí, co nesmí, ale také co musí. Zde již začíná diskuse o tom co je zákonná regulace a co je omezení hospodaření. Právě lesní zákon zakotvil omezení, která se promítají do LHP na základě rozhodnutí státní správy lesů. Tvorba LHP je pak velmi významným okamžikem, kdy je vlastník omezen v hospodaření. Kategorizace lesa z důvodu existence PHO a zvláště chráněných území je zakotvena do LHP bez vyřešení náhrad vlastníkově i přesto, že právě lesní zákon takovýto nárok zakládá. Dle mého názoru by orgán státní správy bez vyřešení náhrady za omezení neměl LHP vůbec schválit. Rovněž promítnutí plánů péče do LHP ve zvláště chráněných územích bylo donedávna běžnou praxí a až současný novelizovaný zákon o ochraně přírody nepovažuje plány péče pro vlastníka za závazné. Pokud však byly promítnuty do platného LHP pak samozřejmě závazné jsou. Opět bez náhrady. Plány péče byly mnohdy paralelním hospodářským plánem, který určoval obmýtí, délku obnovní doby i dřeviny, kterými má být zalesněno bez ohledu na HS i rámcové směrnice hospodaření v nich.

Jistě nemálo citlivou oblastí jsou stávající liniové stavby typu elektrických vedení, či produktovodů. V době jejich výstavby byly náhrady vyplaceny tehdejšímu vlastníku tj. státním lesům. Zaplatil tedy stát sám sobě a nárok na každoroční rentu, která by řešila tento problém už nelze přiznat. Částečně vyřešeny jsou náhrady za existenci, nebo zřízení PHO. Zřejmě proto, že se jedná o omezení hospodaření vyvolané nestátními organizacemi.

Omezení, která nejčastěji omezují vlastníky lesů jsou však ta, která vyplývají z rozhodnutí orgánů ochrany přírody při existenci zvláště chráněných území (ZCHÚ). Ty mají různý rozsah od ponechání porostů přirozenému vývoji, kdy lze takovou újmu považovat za zničení porostu, nebo dokonce za vyvlastnění, přes prodloužení obmýtí, prodloužení obnovní doby, povinnost používání nákladnějších technologií až po újmy vyplývající z nutnosti administrativní náročnosti

při hospodaření až k snížení tržní hodnoty pozemků v ZCHÚ. Všechna tato omezení mají přímý dopad na ekonomiku vlastníka a to buď bezprostředně, kdy dojde při vyhlášení ZCHÚ k nařízení ponechat části porostů vlastníka přirozenému vývoji a tím k okamžitému snížení disponibilních zdrojů, a nebo v omezení v delším časovém horizontu, kdy prodloužením obmýtlí a obnovní doby v některých porostech dojde k změně zásadních parametrů při tvorbě LHP.

Jak jsem uvedl již v úvodu velmi záleží na podílu plochy, které se omezení dotýká. Bohužel míra omezení i plocha území na kterém k omezování vlastníků dochází postrádalo do novelizace zákona 114/1992 Sb. jakýkoliv regulativ. Při stejném stupni ochrany území se liší omezení dle jednotlivých správ CHKO, či jednotlivých úředníků. Teprve povinnost platit náhradu újmy za omezení povede k tomu, že orgán omezující vlastníka bude vážit hodnotu území množstvím vynaložených peněz za poskytnuté náhrady.

V případě, že tato omezení postihnou převážnou část majetku vlastníka může být v krajním případě vyvolaná újma v takovém rozsahu, že vlastník není schopen získat zdroje na udržení chodu správy svého majetku. V případě, že rozsah je menší a postihuje pouze část výměry lesů vlastníka je zatížen zbylý majetek většími správními náklady, které pak mohou limitovat míru akumulace, objem oprav a údržeb cest, správních budov a obnovu strojů apod.

V absolutních částkách se pak újmy plynoucí z omezení hospodaření v ZCHÚ pohybují v řádech od několika desítek korun za použití nákladnějších technologií, např. těžby či přibližování, až do statisíců na jeden ha plochy při povinnosti ponechání porostu přirozenému vývoji.

Pro názornost mohu uvést konkrétní příklad existence NPR Staré Ransko na majetku Lesního družstva obcí v Přibyslavi. Jedná se o rezervaci vyhlášenou v roce 1996 MŽP proti vůli vlastníka. Do LHP byla promítnuta omezení vyplývající z vyhlášky o vyhlášení NPR a také z plánů péče, které v době zařízení byly považovány za závazné pro vlastníky. Celková výměra NPR je 695 ha a jedná se o porosty převážně BK a SM s výskytem BO na hadcích a OL na podmáčených lokalitách. Újma vyplývající z omezení hospodaření je spočtena na

695 ha na 2,2 mil Kč ročně, tj. 3165 Kč na 1 ha a rok. Tato částka byla stanovena dle vyhl. 55/1999 jako kombinace různých újem. Část porostů (cca 36 ha) je ponecháno přirozenému vývoji, v části prodlouženo obmýtlí a prodloužena obnovní doba. V části je nařízeno zalesňovat větším podílem MZD než v vyplývá z vyhlášky č. 80/1996. Skutečná škoda je však ještě větší, protože nelze bez rizika zpochybnění dle této vyhlášky vypočítat újmy za zvýšení správních nákladů, či zvýšení administrativní náročnosti nebo snížení tržní hodnoty pozemku.

Jaká je praxe ?

Do současné doby nevím o jediném případě, kdy orgán ochrany přírody vlastníkovvi uznal nárok na náhradu újmy plynoucí z omezení z důvodu ochrany přírody. Běží několik soudních sporů, které ale vzhledem k rychlosti našich soudů budou trvat ještě několik let. Drobní vlastníci se chovají pokorně a trpí omezení bez toho, aby vznášeli požadavky na náhradu a tak i skutečnou výši náhrad, které budou uplatňovány je velmi těžké odhadnout. Je nepochybné, že omezení hospodaření má velmi značný ekonomický dopad na vlastníky. V důvodové zprávě k novele zákona 114/1992 o ochraně přírody a krajiny je uvedeno, že náhrada za újmu způsobenou vlastníkovvi (myšleno tím na všech druzích pozemků) by neměla přesáhnout 300 mil. Kč. Nejsem schopen zjistit kolik hektarů zvláště chráněných území leží v lesích nestátních vlastníkovvi, ale jistě lze předpokládat, že je to několik tis. ha. Jak jsem již uvedl v ZCHÚ je běžné, že ponechání několika málo arů přirozenému vývoji způsobí újmu, která přesáhne částku desítek tisíc Kč. Dle vyhlášky 55 /1999 je totiž postupováno v takovýchto případech, jako by došlo k zničení porostu a vlastník má nárok na hodnotu porostu ke dni vyhlášení ZCHÚ, nebo při existenci ZCHÚ ke dni novely zákona 114/1992 Sb. Hodnota mýtního porostu dosahuje hodnoty stovek tisíc na 1 ha. Předmětem zájmu orgánů ochrany přírody bývají právě dospělé a přestárlé porosty, které mají největší hodnotu tj. maximální naakumulovanou rentu). Obvykle je však újma jako celek souhrnem různých druhů omezení, protože např. kromě ponechání částí porostu přirozenému vývoji je vždy ještě nějaké další omezení na okolním porostu. Průměrný zisk z jednoho ha lesa nestátních vlastníkovvi v republikových průměrech dosahuje řádu stovek korun. Je tedy zřejmé, že vedle výrazného poklesu cen dříví, jsou omezení hospodaření v lesích, zejména z důvodu ochrany přírody limitujícím faktorem ekonomiky hospodaření v lese. Omezení hospodaření má vliv jak na

vlastníky samotné, tak i na další subjekty v okolí, např. snížením lokální nabídky dřevní hmoty nebo omezením zaměstnanosti, zejména venkovského obyvatelstva.

Zůstává otázkou, kam až omezování vlastníků dojde. Je nad vší pochybnost, že společenská objednávka vyvolává tlak na omezování hospodaření v lesích v celospolečenském zájmu. Většina obyvatel naší země žije ve městech a chce se v lese především rekreovat turistikou, jízdou na kole a sběrem hub. Vlastníci jim tuto činnost znepríjemňují tím, že v lese hospodaří a ruší jejich aktivity. Nejsem příliš velký optimista a cítím, že vlastníci vedou nerovný boj, který z objektivních důvodů nemohou vyhrát. Čeho však musí vlastníci lesů v této chvíli dosáhnout, je možnost získat z veřejných prostředků kompenzaci za to, že nemohou plně užívat svůj majetek, a že jejich les je stále považován za veřejný statek. Rozsah omezení už přesáhl únosnou mez, vlastníci jsou zásadním způsobem limitováni a spolu s nejpřísnějším lesním zákonem na světě budou postupně zbaveni možnosti konkurovat evropským producentům dříví. Dopad je logický: vlastníci nebudou mít dostatek disponibilních zdrojů, aby mohli zajistit všechny činnosti v lesích, které jsou nezbytné. V konečném důsledku začne stav lesa odporovat představám návštěvníků, v jejichž zájmu byl vlastník prvotně omezen. Tím se pomyslný kruh se uzavře.

Adresa autora:

Ing. Jiří Svoboda

Lesní družstvo obcí

se sídlem v Příbyslavi

Vliv omezení hospodaření v lesích na LČR, s. p., v důsledku požadavků společnosti na mimoprodukční funkce lesa.“

Jiří Stonawski

Státní podnik Lesy České republiky (<http://www.lesy-cr.cz>; dále LČR) má právo hospodařit

k 1, 343 mil. ha lesního majetku státu, což současně představuje více než 17 % celkové rozlohy státního území České republiky. Dále spravuje 19,5 tisíc km vodních toků, převážně bystrinného charakteru.

Postavení LČR ve společnosti vyplývá zejména z ustanovení zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, v platném znění. Podle tohoto zákona je státní podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost (§ 2 odst. 1). Funkci zakladatele vykonává ministerstvo zemědělství (§ 3 odst. 1).

Podle § 3 odst. 2 „Podniky založené podle tohoto zákona jsou zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů.“ Jedná se o jediný platný zákon, v němž se mluví o celospolečenských zájmech. Podnik však současně dle § 3 odst. 3 „neručí za závazky státu a stát neručí za závazky podniku, není-li zákonem stanoveno jinak.“

Požadavky společnosti týkající se produkční funkce lesa jsou formulovány v zákoně o lesích, prováděcích předpisech a dále v dokumentech na ně navazujících a z nich vycházejících. Účelem zákona o lesích č. 289/1995 Sb. je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

Základní principy trvale udržitelného hospodaření v lesích formulovaly pro naše území již lesní řády Marie Terezie z let 1754-6 (požadavky trvalosti a vyrovnanosti produkce dřeva, povinnosti obnovy lesa po těžbě atd.). Díky uplatňování těchto řádů a na ně navazujících předpisů vzrostla lesnatost našeho území v období 1790-2003 z 25 % na 33,5 %. Dlouhodobě také roste zásoba dřeva v lesích. Dřevo je přitom jedním z mála obnovitelných zdrojů surovin a energie. Alternativou jeho využívání je výroba a spotřeba energeticky mnohem náročnějších materiálů z neobnovitelných zdrojů (plasty, aj.), které navíc po celou dobu svého životního cyklu výrazně zatěžují životní prostředí.

Relativně větší přísnost naší právní úpravy ve srovnání s řadou jiných evropských zemí však vyžaduje do jisté míry vyšší nákladovost hospodaření. Současně vede a dále může vést ke konkurenční nevýhodě ve srovnání se zeměmi s mírnějšími omezeními (například v otázce maximální velikosti holé seče, minimálního věku porostu určeného k mytní těžbě atd.).

Současné pojetí obhospodařování státního lesního majetku u LČR je formulováno Programu trvale udržitelného hospodaření v lesích – výchova a obnova lesa (Hradec Králové 1997, 2000). V péči o dřevinnou složku je prakticky naplňováno zejména podporou druhové rozmanitosti při obnově a výchově lesních porostů, s cílem postupného vytvoření prostorově, věkově i druhově skupinovitě diferencovaného, ekologicky stabilního lesa. Významnou roli v něm hraje péče o genofond lesních dřevin s cílem podpořit původní kvalitní zdroje pro obnovu porostů. Při vlastní obnově porostů se v rostoucí míře uplatňuje přirozená obnova. Cíleně je také zvyšováno zastoupení druhů ohrožených lesních dřevin (jilm, jeřáb břek, třešeň ptačí apod.) a v porostech jsou ponechávány neškodící druhy dřevin. Při volbě mechanizovaných technologií pro těžbu a dopravu dřeva mají přednost šetrné technologie snižující poškození lesních porostů, půdy

a dopravní síť. O výsledcích hospodaření LČR za dobu jeho existence svědčí např. následující údaje:

rok	podíl přirozené obnovy v %	% listnáčů a jedle v umělé obnově lesa
1993	3,9	17,2
2003	26,9	43,3

Podíl melioračních a zpevňujících dřevin při umělé obnově lesa je trvale výrazně vyšší než minimální podíl MZD stanovený zákonnými předpisy. Z řady důvodů (biologických, ekonomických i legislativních) však nelze tento podíl dále zvyšovat. Nelze například přinutit dřeviny, aby pravidelně plodily, dále nelze přirozeně obnovovat geneticky nevhodné porosty, atd.

Další limitujícím faktorem jsou stavy býložravé zvěře. Dle § 2 zákona č. 449/2001 Sb. o myslivosti je zvěř obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů. Náklady LČR na ochranu lesa proti působení zvěře za období 1.7.2002-30.6.2003 činily 288 mil. Kč. Škody zvěří za totéž období byly vyčísleny na 13 mil. Kč.

Podnik spravuje a udržuje rozsáhlou síť lesních účelových komunikací, které jsou, vyjma symbolického zpoplatnění vjezdu motorových vozidel (v podobě manipulačního poplatku), využívány veřejností zcela zdarma. Náklady na stavební práce související s lesními cestami v roce 2003 činily 156,5 mil. Kč.

Historickou součástí organizací státních lesů byla služba hrazení bystřin, zřízená za účelem ochrany proti povodním. Pokračováním této služby je dnes činnost oblastních správ toků LČR. Spravované vodní toky vzhledem ke svému charakteru nepřinášejí prakticky žádný výnos. Naproti tomu vyžadují trvalé náklady. V letech 1997, 1998 a 2002 navíc došlo v různých částech naší země k povodňovým situacím. Náklady LČR na nekomerční činnost ve vodním hospodářství, tj. zejména protipovodňovou ochranu, řešení protierozních opatření, budování a údržbu retenčních nádrží atd. v roce 2003 činily 297,3 mil. Kč.

Objem prací ve vodním hospodářství za léta 1997-2003 (mil. Kč)

Rok	1997	1998	1999	2000	201	2002	2003
Celkem	253,0	380,5	464,4	374,1	325	451,6	482,1
Dotace	180,5	319,4	362,0	265,2	119,5	163,3	184,8
LČR	72,5	61,1	102,4	108,9	205,5	288,3	297,3
LČR (%)	29	16	22	29	63	64	62

Správa a péče o všechny uvedené objekty vyžaduje trvale nemalé prostředky, které jsou získávány převážně z výnosů lesa, tedy především z tržby za prodej dřeva.

Jestliže návrh Strategie udržitelného rozvoje České republiky (ČR je jedinou zemí EU, která dosud nemá tento dokument schválen) chápe současný udržitelný rozvoj jako rovnováhu ekologického, ekonomického a sociálního pilíře, je na místě konstatovat, že bez kladného či alespoň vyrovnaného hospodářského výsledku nelze zajistit udržitelné hospodaření v lesích v širokém slova smyslu.

Podnik také postupně, převážně z vlastních zdrojů, zajišťuje opatření k uspokojování stále se zvyšujících nároků společnosti na plnění dalších funkcí lesů. Problematika mimoprodukčních funkcí lesů je zpracována v Programu 2000 - Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR (1999, 2000, 2001). Jedná se zejména o funkce rekreační, vodohospodářské, půdoochranné a ochrany přírody. V procesu tvorby programu jsme podrobněji formulovali postupné kroky k jejich naplňování nad míru stanovenou lesním zákonem. Od roku 2000 jsou každoročně na jeho realizaci vynakládány vlastní prostředky podniku ve výši zhruba 30 mil. Kč. Řada opatření je však součástí standardních lesnických činností (není zahrnuta ve výše uvedené částce).

V této souvislosti je dobré si uvědomit, že je to právě velikost obhospodařovaného majetku a rozmanitost přírodních podmínek, která umožňuje podniku jeho dosavadní hospodářskou stabilitu, přerozdělování získaných prostředků (např. do imisně postižených oblastí) i podporu a rozvoj mimoprodukčních funkcí lesů.

Ekonomický přínos plynoucí z plnění mimoprodukčních funkcí je v podmínkách ČR nepříliš velký. Na druhou stranu – dochází v důsledku požadavků různých částí společnosti k omezení hospodaření či výnosů, a to často bez adekvátní finanční kompenzace.

V České republice existuje (na rozdíl od některých jiných částí světa) tradice volného vstupu do lesa. Zejména v posledních zhruba deseti letech dochází k rozvoji různých druhů rekreačních (outdoorových) aktivit, pro které je les tím neatraktivnějším prostředím. Provozovateli těchto aktivit (mnohdy komerčního charakteru) jsou často subjekty mimo sféru lesního hospodářství. Vyžadují-li tyto aktivity předchozí specifické úpravy prostředí (sjezdové lyžování - budování sjezdovek apod.), podmínky užívání, včetně zajištění péče o svěřené pozemky a finanční kompenzace, jsou řešeny smluvně. Smluvní řešení jiných aktivit je však problematické, legislativní řešení prevence i důsledků obtížné až nemožné. Praktické řešení negativních důsledků zůstává často na lesním hospodáři (odpadky, poškozování lesních porostů a nezpevněných lesních cest jízdou na koních, na horských kolech apod.).

Využívání lesa k různým outdoorovým aktivitám zvyšuje také nároky na koordinaci s těžebními a pěstebními činnostmi v lesích, odvozem dřeva, údržbou a opravami infrastruktury (lesních cest atd.).

V souvislosti se vstupem ČR do EU se lesního hospodaření LČR nejvíce dotkne problematika ochrany přírody, zejména požadavky související stворbou soustavy evropsky významných chráněných území Natura 2000. Této problematice věnujeme dlouhodobě velkou pozornost. Natura 2000 je navrhována nezávisle na stávajících zvláště chráněných územích přírody. Přitom již dnes je asi 360 tis. ha pozemků s právem hospodařit LČR součástí chráněných krajinných oblastí (CHKO). Součet výměr všech maloplošných zvláště chráněných území a prvních zón CHKO, tedy nejpřísněji chráněných území, se blíží 100 tisícům ha.

Návrh ptačích oblastí se dotýká celkem 230 tisíc ha pozemků LČR. Asi 40% této plochy se nachází mimo stávající zvláště chráněná území. Dopad ochranných podmínek ptačích oblastí na hospodaření v lesích budeme moci zodpovědně posoudit až po zveřejnění příslušných nařízení vlády ve Sbírce zákonů. Vágnost některých použitých ochranných podmínek (umožňujících velmi extenzivní a subjektivní výklad), přitom může být do budoucna zcela zbytečnou příčinou řady nedorozumění.

Návrh národního seznamu, tedy evropsky významných lokalit podle směrnice o stanovištích se dotýká rovněž cca 230 tisíc ha pozemků LČR. Předběžná i následná řádná ochrana těchto území je dosud velkou neznámou. MŽP dodnes nezveřejnilo žádný návrh managementu jednotlivých „naturových“ druhů. Právě tak v případě rozsáhlejších lokalit nezveřejnilo, kde se tyto druhy konkrétně vyskytují.

Jediným dokumentem k této problematice, který byl projednán (nikoliv odsouhlasen) se zástupci LČR, SVOL a dalšími lesnickými subjekty, jsou „Rámcové zásady lesního hospodaření pro typy přírodních stanovišť v územích soustavy Natura 2000 v České republice“, schválené a vydané MŽP v květnu tohoto roku v rámci edice Planeta. Řada výhrad dotčených subjektů však ze strany MŽP nebyla akceptována.

Dokument „**Zásady managementu nelesních typů přírodních stanovišť uvedených v příloze I směrnice o stanovištích**“ – LČR obdržely počátkem října 2004, bez možnosti připomínek před jeho schválením ministerstvem životního prostředí, přestože se navržená opatření týkají také řady lokalit na pozemcích, k nimž má podnik právo hospodařit.

V současnosti se LČR podílejí účastí svého zástupce v pracovní skupině k přípravě prováděcí vyhlášky MŽP k ustanovení § 58 zákona o ochraně přírody a krajiny (stanovení postupu při náhradě újmy při lesním hospodaření z důvodů ochrany přírody). Podle této vyhlášky by měl být do 31. 3. 2005 uplatňován nárok na náhradu újmy za omezení vzniklá v roce 2004.

Znamením poslední doby v ochraně přírody a krajiny jsou rozpory mezi požadavky ochrany přírody a požadavky na plnění dalších celospolečenských funkcí lesů. Sem náleží například:

- požadavky na přeměnu druhové skladby lesních porostů v ochranných pásmech vodních zdrojů a vodárenských nádrží (KrÚ Ústeckého kraje),
- požadavky na likvidaci kosodřeviny a olšičky zelené vysazované v minulosti jako protierozní dřeviny na subalpínských a alpínských stanovištích (tedy v 8. a 8. LVS) v Jeseníkách,
- požadavky na plošné budování přehrázek na R stanovištích (zejména v Krušných horách) – viz Zásady péče o nelesní biotopy v rámci soustavy Natura 2000.

Jsme toho názoru, že v těchto otázkách je nutné hledat konsensuální řešení na základě široké diskuse všech zúčastněných. Plošné odstranění kosodřeviny v místech, kde roste již desítky let, je například spojeno nejen s rizikem z hlediska snížené protierozní funkce, ale možná i nežádoucí sukcese na tomto stanovišti.

V důsledku administrativních omezení čištění drobných odvodňovacích příkopů na vodou ovlivněných stanovištích dochází již dnes ke zvýšení hladiny spodní vody, zvýšeným nahodilým těžbám, obtížným přístupem do porostů, za účelem provedení asanačních opatření, omezením až znemožněním využití asanované dřevní hmoty i nemožností následného opětovného zalesnění kalamitních ploch. Ve více případech tak již dnes nastává situace, díky které se stav krajiny vrací do období před její kolonizací člověkem. Budování přehrázek na odvodňovacích příkopech ve svém důsledku tento stav ještě umocní, případně rozšíří na dalších plochy.

Požadavky společnosti na podporu případně rozvoj mimoprodukčních funkcí lesa vnímáme v případě státního podniku jako zcela legitimní. Tyto požadavky je však nutno vážit ze všech hledisek a úhlů pohledu, včetně hledisek právních a ekonomických. V případech, kdy jiné subjekty mají z opatření prospěch, je nutné usilovat o jejich aktivní participaci na těchto opatřeních, případně o kompenzaci vzniklé újmy. Ve všech případech se z dlouhodobého hlediska jako optimální jeví smluvní spolupráce dotčených subjektů.

Použité prameny:

Kol.: Výroční práva LČR 2003, LČR, 2004, 84 s.

Kol.: Výroční zpráva LČR 2002, LČR, 2003, 72 s.

Kol. Program 2000 – Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR, LČR, 1999, 64 s.

Kol. Program trvale udržitelného hospodaření v lesích. LČR, 2000, 84 s.

Háková A., Klauďisová A. a Sádlo J. (2004) Zásady péče o nelesní biotopy v rámci soustavy Natura 2000. MŽP, Praha, 144 s.

Adresa autora:

RNDr. Jiří Stonawski

odbor tvorby a rozvoje lesa

LČR, s.p., generální ředitelství

Přemyslova 1106

Hradec Králové

Přehled právních předpisů v souvislosti s hospodařením v lesích

Barbora Makovská

ZÁKONY:

- [Zákon č. 289/1995 Sb.](#), o lesích a o změně a doplnění některých zákonů ([lesní zákon](#))
- [Zákon č.67/2000 Sb.](#), kterým se mění zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 238/1999 Sb.
- [ZÁKON číslo 238/1999 Sb.](#), ze dne 19. října 1999, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 130/1974 Sb., o státní správě ve vodním hospodářství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)
- [Zákon č. 23/1962 Sb.](#), o myslivosti
- [Zákon ČNR č. 143/1991 Sb.](#), kterým se doplňuje zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti
- [Zákon ČNR č. 282/1991 Sb.](#), o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa
- [Zákon č. 114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny, ve znění z. č. 218/2004 Sb. („euronovela“)
- [Zákon č. 17/1992 Sb.](#), o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.
- [Zákon č. 100/2001 Sb.](#), o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)
- [Zákon ČNR č. 388/1991 Sb.](#), o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění zákona ČNR č. 334 Sb. a zákona č. 254/2001 Sb.
- [Zákon č. 161/1999 Sb.](#), kterým se vyhláší národní park České Švýcarsko, a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů

VYHLÁŠKY A NAŘÍZENÍ MINISTERSTEV (prováděcí právní předpisy):

- [Nařízení vlády č. 163/1991 Sb.](#), kterým se zřizuje Národní park Šumava a stanoví podmínky jeho ochrany
- [Nařízení vlády č. 164/1991 Sb.](#), kterým se zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany
- [Nařízení vlády č. 165/1991 Sb.](#), kterým se zřizuje Krkonošský národní park a stanoví podmínky jeho ochrany
- [Nařízení vlády č. 508/2002 Sb.](#), kterým se vyhláší Chráněná krajinná oblast Český ráj
- [Vyhláška](#) Ministerstva životního prostředí č. [192/2000 Sb.](#), kterou se vyhláší národní přírodní rezervace Čerchovské hvozdy a stanoví její ochranné pásmo a bližší ochranné podmínky

- [Usnesení vlády](#) české republiky ze dne 13. ledna 2003 [č. 53](#) o Národním lesnickém programu
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [77/1996 Sb.](#), o náležitostech žádosti o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [78/1996 Sb.](#), o stanovení pásemohrožení lesů pod vlivem imisí
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [80/1996 Sb.](#), o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [81/1996 Sb.](#), o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na produkčních funkcích lesa
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [83/1996 Sb.](#), o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [84/1996 Sb.](#), o lesním hospodářském plánování
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [100/1996 Sb.](#), kterou se stanoví náležitosti žádosti o udělení licence v lesním hospodářství a podrobnosti o udělování licencí v lesním hospodářství
- 324/2003** - VYHLÁŠKA ze dne 11. září 2003, kterou se mění vyhláška č. 100/1996 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o udělení licence v lesním hospodářství a podrobnosti o udělování licencí v lesním hospodářství, 324/2003 Sb.
- [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [101/1996 Sb.](#), kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní stráže
- 236/2000** - VYHLÁŠKA Ministerstva zemědělství ze dne 18. července 2000, kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor průkazu lesní stráže, 236/2000 Sb.
- [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [134/1996 Sb.](#), kterou se provádí zákon o myslivosti
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [248/1993 Sb.](#), o zakládání a obnovování lesních porostů (pozn.: zrušeno předpisem č. 82/1996 Sb.)
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [244](#) ze dne 7. června 2002, kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [245](#) ze dne 7. června 2002 o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu
  - [Vyhláška](#) Ministerstva zemědělství č. [480](#) ze dne 4. listopadu 2002, kterou se mění vyhláška č. 245/2002 Sb., o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu
  - [Vyhláška č. 481](#) ze dne 28. listopadu 2002, o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd
  - [Vyhláška č. 7](#) ze dne 17. prosince 2003, o posouzení podmínek pro bažantnice a o postupu, jakým bude vymezena část honitby jako bažantnice

ZÁKON č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 238/1999 Sb., zákona č. 67/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 254/2001 Sb.

V dalším textu budou uváděna jen ta ustanovení vybraných norem uvedených výše, která se bezprostředně dotýkají ochrany lesa a lesních pozemků, podpory ekologického hospodaření v nich a ochrany životního prostředí obecně.

Lesní zákon má poměrně komplikovanou strukturu. Sestává ze tří částí, z nichž první část (celkem 59 paragrafů) – vlastní zákon o lesích – má deset hlav, které se dále člení na oddíly.

Účelem zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

* Hlava 1:

První část zákona (§§ 2-5): definují základní pojmy, pozemky určené k plnění funkcí lesa a stanoví zásady nakládání s lesy.

Další ustanovení (§§ 6-10): zabývají se kategorizací lesů podle převažujících funkcí na lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. Lesy pod vlivem imisí se zařazují do čtyř pásem ohrožení. Pásma ohrožení stanoví právním předpisem ministerstvo. Na lesy hospodářské pod vlivem imisí, zařazené do dvou nejvyšších pásem ohrožení, se vztahuje osvobození od daně z nemovitostí.

* Hlava 2:

Zabývá se zachováním lesů, ochranou pozemků určených k plnění funkcí lesa, odnětím pozemků a omezením jejich využívání a poplatky za odnětí.

§ 11: základní povinnosti při zachování lesů jsou:

• *Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškození lesů a objektů a zařízení sloužících k hospodaření v lese.*

• *Vlastník lesa je povinen při hospodaření v lese usilovat o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesa, aby funkce lesa byly zachovány a aby byl zachován genofond lesních dřevin.*

• *Vlastník lesa má právo na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy, který o tomto omezení rozhodl. Orgán státní správy může uložit úhradu této náhrady osobám, v jejichž zájmu o omezení rozhodl.*

• *Nikdo nesmí bez povolení užít lesní půdu k jiným účelům, pokud tento zákon nestanoví jinak.*

Zpracovatelé nebo pořizovatelé územně plánovací dokumentace, návrhů na stanovení dobývacích prostorů a zpracovatelé dokumentací staveb jsou povinni dbát zachování lesa a řídit se při tom ustanoveními tohoto zákona.

* Hlava 3:

Upravuje obecné užívání lesů.

* Hlava 4:

Zabývá se předpoklady trvale udržitelného hospodaření v lese.

* Hlava 5:

Zabývá se hospodařením v lese. Z hlediska ochrany lesa před znečišťujícími látkami je důležitá povinnost vlastníka lesa při své činnosti v lese používat výhradně biologicky odbouratelné (rozložitelné) oleje a hydraulické kapaliny.

§ 36: upravuje hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení. **Ve prospěch účelového hospodaření v lesích lze přijmout opatření odchylná od ustanovení tohoto zákona.** Vlastníci lesů ochranných jsou povinni hospodařit v nich tak, aby byly zajištěny především jejich ochranné funkce. Vlastníci lesů zvláštního určení jsou povinni strpět omezení při hospodaření v nich. Vlastníkům těchto lesů náleží náhrada zvýšených nákladů, pokud jim tyto z omezeného způsobu hospodaření vzniknou.

* Hlava 6 a 7:

Upravují podporu hospodaření v lesích. Stát podporuje hospodaření v lesích poskytováním služeb nebo finančních příspěvků. Finanční příspěvky mohou být poskytnuty (mimo jiné) zejména na ekologické a k přírodě šetrné hospodaření v lese, opatření k obnově lesů poškozených imisemi a opatření k zajištění mimoprodukčních funkcí lesa. O poskytnutí služeb nebo příspěvku rozhoduje ministerstvo. Na poskytnutí není právní nárok.

* Hlava 8:

Upravuje státní správu lesů. Státní správu lesů vykonává ministerstvo nebo kraje (§ 46, 47). Ve vojenských lesích vykonávají správu v rozsahu působnosti okresního úřadu vojenské lesní úřady. V lesích národních parků vykonávají státní správu lesů orgány stanovené zákonem o ochraně přírody a krajiny (zákon č. 114/1992 Sb.). Paragrafy 48 – 52 upravují působnost jednotlivých orgánů státní správy, dozor v lesním hospodářství a povinnosti odborných lesních pracovníků.

* Hlava 9:

Upravuje sankce za porušování ustanovení lesního zákona.

* Hlava 10:

Obsahuje společná a přechodná ustanovení.

Třetí část zákona mění a doplňuje některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochraně přírody a krajiny). Zákon o ochraně přírody a krajiny byl novelizován zákonem č. 218/2004 Sb. (tzv. „euronovela“).

ZÁKON ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa

Působnost inspekce v ochraně lesa je obsahem Části druhé tohoto zákona.

Inspekce dozírá na dodržování ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesa jako složky životního prostředí právníky a fyzickými osobami (§ 2).

Inspekce:

- zjišťuje nedostatky a škody na funkcích lesa jako složky životního prostředí, jejich příčiny a osoby zodpovědné za jejich vznik nebo trvání (§ 3 odst. 1),

- vyžaduje odstranění a nápravu zjištěných nedostatků, jejich příčin a škodlivých následků a ukládá opatření k jejich odstranění a nápravě (§ 3 odst. 2),

- provádí kontrolu uložených opatření; zjistí-li, že opatření nejsou splněna, je oprávněna stanovit k jejich splnění náhradní lhůtu,

- je oprávněna v případě hrozící škody naříditi omezení, popřípadě zastavení výroby nebo jiné činnosti až do doby odstranění nedostatků a jejich příčin.

Inspekce uloží pokutu (§ 4) až do výše jednoho milionu Kč právníkům nebo fyzickým osobám, které svojí činností ohroží nebo poškodí životní prostředí tím, že

- neoprávněně používají lesní půdu k jiným účelům než pro plnění funkcí lesů,
- při zpracování lesního hospodářského plánu a jeho realizaci ohroží životní prostředí, popřípadě způsobí jeho poškození,
- vlastním zaviněním vytvoří podmínky pro působení škodlivých biotických a abiotických činitelů,
- neplní opatření uložená orgány životního prostředí podle zvláštních zákonů (lesní zákon) a tohoto zákona.

Při určení výše pokuty se přihlíží zejména k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání (§ 5 odst. 1).

Řízení o uložení pokuty lze zahájit do jednoho roku ode dne, kdy se inspekce dověděla o porušení povinností podle § 4, nejpozději však do tří let od doby, kdy k porušení těchto povinností došlo (§ 5 odst. 2).

Poruší-li právníká nebo fyzická osoba v době do jednoho roku od nabytí moci rozhodnutí o uložení pokuty jakoukoliv povinnost, za níž se ukládá pokuta podle tohoto zákona, lze uložit další pokutu až do výše dvou milionů Kč (§ 5 odst. 3).

O zahájení řízení o uložení pokuty informuje inspekce současně příslušný orgán státní správy lesního hospodářství (§ 6 odst. 1).

O odvolání proti rozhodnutí inspekce o uložení pokuty rozhoduje MŽP ([§ 6 odst. 2](#)).

Pokuty jsou příjmem státního rozpočtu ([§ 6 odst. 3](#)).

NATURA 2000:

V souvislosti s přípravami na vstup do Evropské unie (EU) je Česká republika povinná upravit svou legislativu do souladu s právními normami platnými v EU a splnit požadavky, které z nich vyplývají. Jednou z oblastí, kterých se tato povinnost výrazně dotýká je i ochrana přírody. V příslušné legislativě EU je stanovena povinnost vytvořit novou soustavu chráněných území evropského významu, nazvanou NATURA 2000. Vytvořením této soustavy bude splněna nejen uvedená povinnost, ale i přibude účinný nástroj domácí ochrany přírody.

NATURA 2000 je jednotně pojatá soustava chráněných území na území členských států EU, budovaná na základě těchto směrnic Rady Evropských společenství:

[Směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků \(směrnice o ptácích, COUNCIL OF MINISTRIES OF THE EUROPEAN COMMUNITIES 1979\)](#)

[Směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a plan rostoucích rostlin \(směrnice o stanovištích, COUNCIL OF MINISTRIES OF THE EUROPEAN COMMUNITIES 1992\)](#)

Cílem vyplývajícím z ustanovení těchto směrnic je zabezpečit ochranu biodiverzity pomocí ochrany cílových druhů a typů přírodních stanovišť a zajišťovat jejich vzájemné územní propojení. Základními jednotkami, tvořícími soustavu NATURA 2000, jsou tzv. zvláštní oblasti ochrany (Special Areas of Conservation - SAC), vyhlášené podle směrnice o stanovištích, a zvláště chráněná území (Special Protected Areas - SPA), určená na základě směrnice o ptácích.

[* Směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků \(směrnice o ptácích, COUNCIL OF MINISTRIES OF THE EUROPEAN COMMUNITIES 1979\)](#)

[Příloha I směrnice 79/409/EHS](#) – Seznam chráněných druhů a poddruhů ptáků

[Příloha II směrnice 79/409/EHS](#) – Druhy uvedené v této příloze mohou být loveny ve zde uvedených členských státech podle vnitrostátních právních předpisů

[* Směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a plan rostoucích rostlin \(směrnice o stanovištích, COUNCIL OF MINISTRIES OF THE EUROPEAN COMMUNITIES 1992\)](#)

[Příloha I směrnice 92/43/EHS](#) – Typy přírodních stanovišť v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

[Příloha II směrnice 92/43/EHS](#) – Druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany

[Příloha III směrnice 92/43/EHS](#) – Kritéria pro výběr lokalit vhodných jako lokality významné pro Společenství a pro vyhlášení jako zvláštní oblasti ochrany

[Příloha IV směrnice 92/43/EHS](#) – Druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, které vyžaduje přísnou ochranu

[Příloha V směrnice 92/43/EHS](#) – Druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž odchyt a odebírání ve volné přírodě a využívání může být předmětem určitých opatření na jejich obhospodařování

Adresa autorky:

Barbora Makovská

studentka Právnické fakulty

UK Praha

email: bmakovska@seznam.cz

